

TRACTATUS TRES.

1. De Formarum Origine.
2. De Sensibus Internis.
3. De Creatione, & Providentia Dei.

Authore
GUILLIELMO PEMBELO,
Anglo, Oxoniensi.

Editio Posthuma.

OXONIÆ,
Typis W. H. Impensis Ed. & Jo.
Forrest. Ann. Dom. 1669.

D E
F O R M A R U M
O R I G I N E

GUILIELMI PEMBELI,
Angli , Oxoniensis,
Tractatus.

Editio Posthuma.

O X O N I Æ,
Typis W. H. Impensis Ed. & Jo. Forrest.
Anno Dom. 1669.

Ornatissimo Viro

Dom. Doctori FREWEN,

Collegii Magdalenensis Præfidi, & Academiæ Oxoniensis Vice-cancellario,

R. Capel S. D.

Cum Natura ita sit nobis comparata omnibus (Vir ornatissime) ut quæ Dogmata à receptiori Scholæ sententiâ aliena sunt magno cum supercilio fastidire soleamus : ego quidem non possum non vereri, ne lucubratio hæc in quorundam reprehensiones, vel eo nomine incursum sit ; Quod in ea quædam in controversiam fortè veniant ; & novitatem apud nostros Philosophos olere videantur. Et certè in locis Theologicis ne quid detrimenti capiat, vel pax, vel veritas Christi id sobriè cavendum homini Christiano ; & à novarum opinionum pruritu prorsus abstinendum puto. Usque adeo, ut ad certam regulam etiam loqui debeamus. Quod piè & prudenter monet Augustinus, ne [verborum licentia impiam gignat opinionem] At in pulvere Scholastico, ubi in nullius verba juramus, & in utramvis partem, sine dispendio vel pacis vel salutis ire liceat, major conceditur, cum sentiendi, tum loquendi libertas : Nec tam authorum nomina,

De civit.
Dei l. 10.
c. 23.

Epistola Dedicatoria

quam rationum momenta sunt spectanda. Quod non eo dico, quasi non plurimum esset in antiquis Philosophis: Hoc solum vellem; ne novitas veritati sit fraudi. Veritas enim non est pro nova deferenda. Quinetiam novitas veritatem commendat, & animus noster novæ opinionis admiratione integratur. Et quæ hodie vera sunt, olim fuere nova. Præclare Horatius, Epist. l. 2. epist. 2.

Quod si tam Graiis novitas invisâ fuisset
Quam nobis, quid nunc esset vetus? aut
quid haberet
Quod legeret, tereretque viritim publicus
usus?

Et meo quidem calculo, vitium vel maximum est in Philosophando vetustatis gratia, ea defendere, quæ probamus minus. Illud Pythagoræorum [ipse dixit] procul ab iis esse vult magnus dicendi Magister Marcus Cicerò, De nat. Deor. l. 1. [De literis bene mereri cupientibus obest plurimum, uti & iis. qui discere aut docere volunt; id ratum habere quod à veteribus Philosophis judicatum acceperunt. Desinunt enim suum (inquit ille) iudicium adhibere] Nôsti Tu, quanto cum conatu, & argumentis quam magnis ipse Aristoteles, omnium antiquorum, immo, ipsius adeo Platonis animum, de Animæ natura & origine impugnavit. Neque à quoquam quod sciam, hoc ei culpa datur. Quin potius nos
qm-

Epistola Dedicatoria.

omnes magni facimus aureum illud Aristotelis
apophthegma [Amicus Socrates; amicus
Plato: sed magis amica veritas.] Ne Eth.1.1.
que unquam tot & tanta ornamenta, &
adjumenta Philosophia subministrasset tantus au-
thor, si destinatis veterum sententiis (quæ jam
olim quandam quasi vim veritatis, authorum au-
thoritate sola, & ætate obtinissent) sese addidisset.
Sic est noster Author, ut apud quem plus valeat
ratio, quam Aristotelis autoritas. Idque ex Ari-
stotelis ipsius exemplo, & præcepto, jure in ipsum
fecisse putemus; quod sicut solent summa ingenia,
non solum studiose elucidet aliorum opiniones, sed
& ipse quoque aliquid novi proferat.

Accedat eodem summa rei de qua agitur difficul-
tas. Nullus scilicet in tota Philosophia cognitu dif-
ficilior locus est, quam de Forma: usque adeo, ut
Scaliger (quo non alter acutus ma-
gis) omnem nostram in Philosophia Exercit.
scientiam, propter Formarum [cog- 101. dist.
nitionem rudem, confusam] nihil a- 14. & ex-
liud esse velit quam [umbram in- circit.
sole.] Quocirca cum in commenta- 307. dist.
tionibus abstrusis, in contrarias par- 12.

tes disputare soleant viri eruditi;
& tandem post multos sudores præclare secum agi-
putent, si verisimile quod sit, id invenerint: mi-
nus mirum est authorem nostrum, in difficillima ea
Diatribæ parte, quæ est de Formis Brutorum,
à vulgari hodiernorum philosophorum mente re-
cessisse. Laudem certè magis quàm veniam mere-
tur.

Epistola Dedicatoria,

tur. Ego non tantum mihi assumam, ut in utramvis partem quicquam efferam. Rem in medio relinquo. Nihil detractum velim tuis, qui aliter, atque hic Author noster sentient. Sed nolo Epistolam ultra quam satis est producere. Hoc quaecunque, & quantulumcunque memoris mei, in Te, animi pignus sub Nominis Tui auspiciis, ad usum studiose Inventutis in lucem emitto. Tu, quæ Tua est Humanitas, æqui bonique consulas. Vale.

De

De Formarum

ORIGINE.

VExatissima est illa inter Physicos
 Quæstio, de Formarum Origine,
 quo modo, quo principio orian-
 tur & materiæ adsocientur. Quæ
 quantum & docentium & discenti-
 um ingenia exercuerit, testatū faciunt tot do-
 ctorum hac de re commentationes, atque post
 tam claras, ut videbatur, huic veritati prælatas
 faces luminaque admota, summa animorum
 caligo & inscitia, qua adhuc cingimur. Hære-
 mus in cortice, & in natura vestitum exter-
 numque accidentium ornatum novimus &
 miramur, at corpus ipsum & intimam essen-
 tiæ medullam quærimus & ignoramus. Vel
 potius, annon in scirpo nodum? illud anxia
 indagine vestigantes, quod nisi in Philosopho-
 rum cerebris librisque, in Natura est nus-
 quam. Ita plane est, cæcutientes nimium acu-
 te cernimus, atque illud scire satagimus, quod
 nec esse natura agnoscit. Intellego illud Phy-
 sicorum de rerum Formis placitum; quod etsi
 antiquitate & omnium præjudicio satis confir-
 matum videatur, tamen, cum potius ut Postu-
 latum quam ut Demonstratum ab Aristotele
 primo inventore, ejusq; Sectatoribus sumatur,
 non erit immodesti, sed *φιλανθρωπος*, illud pe-
 nitus

nitius introspexisse, atq; examinasse, quid firmitatis habeat hoc fundamentum, cui tot in omni Philosophia dogmata innituntur. Atque hoc sane necessarium est animarum Ortum disquirenti, prius de omnium Formarum origine disserere, earumque Naturam perspectam habere, cujus si vel ignari vel falso gnari sumus, offundentur tenebræ, & error se reliquæ disputationi ingeret. Itaque quid Forma, cujus Entitatis & Originis, primo in genere videamus, deinde ad Animas descendendi locus erit.

Aristoteles, rejectis aliorum ante se placitis, tria rerum communia principia statuenda esse docuit, Constitutionis duo, Materiam & Formam; Transmutationis unum, Privationem: quam triadem posteritas venerata est, & fere *ab ævis* retinuit. Merito autem erroris suspecta est hæc doctrina, & à multis contrarium: qui privatione, sede, quam occuparat, detrusa, binarium tantum principiorum numerum agnoverunt. Quam hoc iusta fecerunt lege sufficere uno aut altero exemplo demonstrasse. Privatio est principium transmutationis, inquit Arist. At quale principium? Intueamur exemplum, & naturam non notiones sectemur. Aqua mutatur in Aërem. Hujus mutationis principium est privatio vel quatenus est Absentia formæ aeris in aqua, vel quatenus est Aptitudo in materia aquæ ad recipiendam formam aeris: ex istis enim

enim duabus partibus conflatur definitio privationis. non priori respectu, nam Absentia formæ (satis patet ipsis Aristotelicis) est merum non ens, nihil habens positivi. Ipsum Abesse est non esse, nec magis ens est mera Absentia formæ aeris ab aqua, quam absentia formæ aeris ab auro, hoc est, purum putum Nihil. Quis autem sanus dicit, Non ens esse principium transmutationis corporum naturalium? Non posteriori modo, quia. 1. Sic privatio non est privatio; merus est & Rei & Vocabuli abusus vocare aptitudinem & capacitatem subjecti nomine privationis: perinde ac si dicas, Carendi duæ sunt partes, Carere & habere. Illa enim Aptitudo est Qualitas vere positiva, quæ habetur & possidetur à subjecto. Nempe vel una simplexque qualitas, ut potentia passiva materiæ primo per quam vere disponitur ad recipiendam formam quamcunque, vel mixta qualitatum congerie in corporibus, siue mixtis siue simplicibus, per quam ad unam formam, magis quam ad aliam disponuntur; ut in aqua Humiditas & Tenuitas faciunt eam capacem & aptam ad aeris formam magis quam alterius corporis. At quis, vel unam, vel multarum qualitatum debitam mixturam, sine absurditate vocaverit privationem? 2. Etsi revera ista Capacitas & Aptitudo requiratur ad omnem transmutationem ut Condicio necessaria in subjecto transmutando (nec enim ex quolibet ligno
fit

fit Mercurius) non tamen recte dicitur principium & causa transmutationis. Annon ideo res mutatur, quia mutari apta est & capax? minime certe, neque in artificialibus, neque in naturalibus.. Sed hic decurritur ad solennem distinctionem duplicis principii, 1. Effectivi virtute sua agentis, & 2. Occasionalis ansam quasi præbentis; & hujus posterioris farinæ est privatio. Qua distinctione parum consulitur huic causæ, ut ex his palam fiet.

1. Non ferendum est hoc Aristotelis *αίτια*, qui fundamenta totius Philosophiæ jaciens, & principia tum constitutæ tum transmutatæ naturæ accurate investigans, neglexerit Causam efficientem in qua virtus transmutativa corporum latet, atque ejus loco Occasionem tantum prehenderit, cujus nulla est ex se efficacia. non *αρχή* sed *αἰτία* dicenda fuerit privatio.

2. Nec occasio quidem est, quod ad primam privationis partem, cui tamen hæc distinctio solet applicari. Sive enim Aquam integræ adhuc sua forma, sive jam corrupta spectemus, neutro modo absentia formæ est occasio mutationis. Non primo, nam Absentia formæ aeris in aqua adhuc manente integræ, non magis Occasio dici potest mutandæ aquæ in aerem, quam mutandæ illius in ignem aut terram. Istas enim

enim Formas per æque omnes etsi non habeat, tamen eis non caret : aliquid vero agendi moliendique occasio, non est Non-habere, sed Carere. Non secundo, nam absentia formæ aquæ in aqua corrupta, non est occasio cur introducatur forma aeris magis quam forma ignis: nec absentia formæ aeris in aquam introducibilis, est occasio cur introducatur, nam & terræ quoque forma absens est, & introducibilis, aliquandóque in aqua corrupta inducitur: nec denique absentia formæ simpliciter occasio est cur alia qualis qualis sit intromittatur. Illud enim figmentum est, ut sic ostendi potest. In transmutatione aquæ in aerem necessario secundum doctrinam Peripateticam dandum est aliquod Instans in quo & non ante, forma aquæ recedit: Ut enim Generatio, sic Corruptio fit in instanti, forma siquidem est indivisibilis & tota accedit, receditque in momento. Bene habet. Ante illud igitur instans in aqua non erat ulla privatio. Jam vero cum avolat forma aquæ, advēnit aeris forma vel in eodem instanti vel in diverso. Si in eodem, nulla potest intercedere privatio, siquidem ante illud aqua non erat privata sua forma, & in illo ipso instanti admittit formam aeris. Itaque hoc pacto occidit privatio, sed oritur interim major difficultas, Quomodo in uno & eodem instanti eadem

eadem materia aquæ, possit habere duas formas específicas Aquæ & Aeris? Cujus difficultatis nulla plane solutio dari potest stante Physicæ Peripateticæ constitutione. Sin dicas hoc fieri diversis instantibus, intercedente aliquo privationis tempore: succutis hoc dicto Physiologiæ Aristotelicæ fundamenta, quæ volunt impossibile esse ut materia vel ad momentum informis existat. Quare cedat foro Privatio, nec amplius in Naturæ triumviris accenseatur: Aptitudo quidem & Capacitas illa materiæ esto aliquo modo. Occasio legum naturæ novandarum: Principium non est, Privatio non est. Hujus autem notii loco substituatur *γυναικ* illud omnium Transmutationum principium effectivum, scilicet, Pugna contrariarum Qualitatum: quarum adversa dimicatio alternaque aut mutua victoria, & post eam concordie temperie, ast disproportionata *δυσαναλογία*, fons est & radix, unde existunt omnes, quæcunque in natura naturaliter fiunt, generationes corruptionesque. Hoc clarius demonstrabitur in sequentibus, dum secundum Peripateticorum Principium diligentiori examine subjicimus. Hoc

Forma est; cujus notitia quantam mortalium mentibus creavit molestiam & tristitiam, imo scientiæ disperationem, inde conjectura

iectura capi potest, quod cum, Scientia nulla
 sit nisi per demonstrationem, hæc autem nul-
 la, nisi ex Causa proxima, causa vero hæc
 ignoretur si forma sit incognita, omniumque
 formarum ne una quidem cognoscatur (omni-
 bus fatentibus) excepta illa Hominis, omnis
 nobis spes præcluditur, quidvis in qualibet a-
 lia re perfecte intelligendi. Apage autem istud
 ingeniorum tormentum! Dabimus operam
 huius *νευροτρίτης* fidiculas incidere: atque in
 re obscurissima operosissimisque nodis per-
 plexa, auxilii, quantum possumus afferre. Hoc
 autem secando potius fiet quam solvendo; cum
 præstet demoliri quam mox ruiturum opus
 reficere. Duo sunt constitutionis rerum prin-
 cipia, Materia & Forma. Materiam agnoscimus,
 de forma quærimus. Ea est (inquiunt
 Peripatetici) Principium activum quod cum
 materia constituit, compositum substantiale.
 Habes essentiam, vide ejus proprietates & elo-
 gia. Est substantia, & quidem præcipua pars
 essentialis compositi; divinior & dignior na-
 tura quam materia; composito dat esse, Age-
 re, Distingui, Nomen; est generabilis, & cor-
 ruptibilis; educitur de sinu sive potentia ma-
 teriæ, in sensus non incurrit; consistit in indi-
 visibili, nec augetur aut minuitur pro varia
 compositi quantitate; est immateriata & ta-
 men materiæ necessitate ligata; cape quoque
 divisionem: est forma alia Prima, reliquas an-
 tecedens, communis omnium corporum natu-
 rali-

ralium quatenus sunt naturalia : alia Secunda primam sequens propria particularium corporum secundum diversas species. Hæc sunt breviter quæ Physici de forma tradunt, pauca ea quidem, at tamen ejusmodi, quæ cum inter se cum fundamentis naturalis scientiæ ab Arist. positis parum consentiunt. Illud primo scrupulum inicit sublesta hic agi fide, quod inter tot de Materia, altero principio, controversias, libros, disputationes ultro citroque scriptas habitasque, parum aut nihil fere de formarum natura reperias in Physicorum commentariis. Aliquid in genere disputatur in Communi Physices parte, ubi è regione materiæ forma tractatur; at fit ita leviter & perfunctorie, ut agnoscas eos umbram non veritatem petere, inter ipsas disputantium manus avolantem & evanescentem. In reliqua Philosophia donec ad hominem perventum erit, altum de ea silentium, exceptis quibusdam de Cœli & Elementorum formis, otiosis speculationibus. An hoc fit quod formæ natura & notitia magis in obscuro sit, quam materiæ? Nequaquam sane. Conferamus Paritatem utriusque & Privilegia formæ: forma in sensus non incurrit; neque Materia; utriusque cognitio ab intellectu solo pendet, facientibus Periræteticis, & docentibus Materiam non cognosci nisi duplici instrumento, Probationis necessariæ à transmutationibus successivis commune aliquod subiectum requiruntibus.

rentibus, & proportionis ab Arte-factis ex materia varie effigiata constantibus. Quare mirum est, eos, qui de materia Essentia Proprietatibusque tam multa disputarunt, & definiuerunt, noluisse Formæ naturam accuratius eisdem usos subsidijis inquirere. Nec erat cur hic magis hebescerent oculi, si digniorem & clariorem formæ naturam spectemus. Quid enim? Materia est perfectibilis, Forma perfectio: illa, potentia nuda, pura passiva potentia (sic aiunt) at forma est actus. Materia debilis entitatis & pene aciem intellectus fugientis, at forma divinum quid, ipsam essentiam dans nedum habens; Materie propria, potentia patiendi & recipiendi quidvis & Quantitas indeterminata, at actio nulla: Formæ autem mille Actionum Qualitatumque differentiarum, quæ sensum intellectumque non leviter perstringunt. Quid igitur causæ esset quod tot præsentibus auxiliis tantillum in Formarum cognitione profectum sit, in materiae tantum? His illud adde, quod qui de Angelorum essentia summa subtilitate & audacia pronunciarunt, quorum essentia ægrius à nobis percipitur, illi formarum disquisitionem penitus fere neglexerunt. Verum ne suspitioni huic justæ nimium dedisse videamur, accedamus ad rationes: quibus adversum receptam formæ Doctrinam sic argumentari possumus.

Forma Corporis naturalis, est vel Substantia

tia vel Accidens. Si substantia sit, erit vel Materialis & Corporea, vel immaterialis & Spiritualis. Hæ divisiones sunt immediatæ, & ex terminis oppositis toto genere differentibus constant. Ita ut inepte diverticulum quæratur in distinctionem Substantiæ in perfectam & imperfectam, aut in gradibus quibusdam intermediis inter Substantiam & Accidens, inter Materiam & Spiritum: quos neque Natura nec Philosophia Peripatetica ullo modo admittit. Puritas enim purissima materiæ non eximit rem è gradu rerum materialium, nec speciem variat. Illa entitas media inter Substantiam, & accidens ne concipi quidem potest, & certe novum requireret Prædicamentum. Nec illud de Perfectione & imperfectione Substantiæ formam magis è divisione Prædicamenti exterminat, quam Materiam, quæ imperfectius nihil. Sunt itaque secundum Philosophiam Peripateticam, & naturam quidem ipsam distributiones illæ irrefragabiles: ex quibus sic procedo: Forma nec est Substantia materialis nec immaterialis: ergo ne omnino quidem Substantia est. Probatio institueretur per partes.

I. Forma non est Substantia materialis & corporea: ostendo his rationibus.

1. Quod materiam corpusque informat illud non est materiale & corporeum. Atqui formæ officium est informare, &c. Ergo, &c. Vis hujus argumenti in eo consistit, ut intelligatur

telligatur quid sit, informare : hoc autem est, Omnes materiae partes ita permeare, atque omnibus, vel minimis ita se immiscere, ut unicuique essentiam & vires speciei convenientes tribuat. Dico impossibile esse, ut Substantia aliqua materialis à materia corporum distincta, materiam illorum per minimas sui particulas ita pervadat. Contradicit hoc naturæ, quæ vetat omnem Penetrationem dimensionum, hic necessario concedendam, si materia materiâ permeet, cum omnis materiae, cujuscunque demum subtilitatis sit quantitas semper sit accidens inseparabile.

2. Omne materiale & corporeum est per se Quantum & Divisibile. Atqui Forma non est quanta per se & Divisibilis. Ergo, &c. Major manifesta est ex discrimine inter Corpus & Spiritum. Minor est ex omnium Philosophorum placito, qui statuunt formas quantitatis esse expertes, & in indivisibili consistere. Quam verum sit illud dogma non opus est nunc exquirere, sufficit hoc loco has contrarias sententias inter se commisisse.

3. Nihil generabile & corruptibile est materiale & corporeum. At omnis forma (humana excepta) est generabilis & corruptibilis. Ergo nulla forma, &c. Veritas majoris propositionis clarissima est tum ex communi Aristotelicorum sententia, asserentium

rentium materiam nullo modo generari aut corrumpi posse, sed ortus & interitus immu- nem persistere in perpetuum; tum etiam **Experientiâ**, Fieri enim non potest in trans- mutationibus ut vel minimus materiæ pul- visculus corrumpatur in nihilum, aut gene- retur ex materiâ non præexistente. Quic- quid in rebus est materiale (intelligo Es- sentiam non inhærentiam, nam sic acciden- tia sunt materialia) illud sicut divina so- lum virtute è nihilo extitit, ita nulla natu- rali vi in nihilum redigetur. At, quod mi- nor ait, formæ quotidie corrumpuntur & annihilantur, atque de novo generantur, idque virtute naturalium agentium. Affir- mant hoc omnes, atque ipsa etiam trans- mutationis veritas. Nihil ergo in formis materiale est.

4. Evertitur hoc pacto illud principio- rum *κρίτησι*. v. 2b Aristotele positum, scili- cet, principia debere esse contraria, quia quidquid fit fieri ex contrariis necesse est. Ubi per contrarietatem non intelligit il- lam propriè dictam (alibi enim dicit Sub- stantiam Substantiæ non contrariari) sed talem diversitatem & distinctionem, per quam principia corporum constitutiva ita differunt, ut essentiâ propriisque iisdem non communicent. Nam ex Uniformi, aut du- obus Uniformibus substantiis nihil nisi U- niforme generatur. Atqui si forma quoque sit

fit materialis, materia & forma non tantum non contraria, sed ne diversa dici possunt: eadem siquidem erit utriusque Essentia gradibus tantum majoris aut minoris puritatis & subtilitatis distincta: qui plane non sufficiunt ad tollendam uniformitatem.

5. Tollitur quoque hoc modo illud Formarum privilegium, quod sit Fons & Origō omnium actionum: Cum enim operationes sint à forma, formæ autem Essentia sit materialis, necessario sequitur materiam quoque esse activam & actionum principium. Erit siquidem forma materia quædam actuosa vigoris & virtutis plena, per quem potens est materiam corporis torpidam & ignavam actuare & excitare. At unde ista virtus? necesse est ut sit immediate ab ipsa formæ materia: nam si ab alio oriatur, jam forma non erit principium, quo datur aliquid prius. Sicut enim materia prima ex se habet quantitatem, sic & forma vires ex se ortas non ab alio mutuatas possidet. Atque hoc plane repugnat omnium Perip. consensui, qui docent à materia quæcunque demum sit meram oriri Passionem, eamque esse omnis possibilitatis radicem.

II. Quod forma non sit Substantia Immaterialis & Spiritualis evincitur firmissimis rationibus.

I. A Formarum generatione. Qua in re ridiculum plane est quam misere se aliosq; torserint;

torserint Philosophi. Summa omnium in hoc negotio speculationum huc redit, Formas non induci, sed educi è materia. Nimirum enim absurdum visum est dicere formam auri, lapidis, plantæ &c. primo extra materiam factam esse ab externo agente, deinde veluti vehiculo in materiam importari. Spinosis absurdis horret hæc opinio, Posse formas rerum separatas existere, plus conferre agens externum quam semen in generatione, &c. Quare in eo fixus est baculus formas omnes (humanam excipe) è materia educi. Verum hic admodum sudatur in explicando hujus educationis modo, nec adhuc certi quicquam statuitur. Nos breviter omnia comprehendentes sic argumentamur. Si forma educatur ex materia, fiet hoc vel ex Aliquo in materia præexistente vel ex nihilo. Si prius, erit illud Aliquid vel ipsa Materiæ Essentia, vel Accidentia quædam illius. Per partes agamus.

I. Forma non oritur ex Essentia materiæ: contradicunt hæ rationes.

I. Quicquid ex materiæ Essentia oritur, illud necessario est materiale, ut quicquid ex aere nudo fit, est aereum. At forma non est materialis ut patet ex supradictis. Ergo &c. Vel si forma sit immaterialis, impossibile est ut fiat ex Essentia materiæ: fundamentum siquidem ponitur in Philosophia, Immaterialiale

riale ex materiali per agentia materialia (ut sunt ea quæ formas educunt) generari non potest. Illa enim materia, ex quâ constituitur forma, ad quemcunque demum puritatis, claritatis & tenuitatis gradum velut in alembico eleuetur, in materia tamen est & remanet.

2. Funditus subruitur illa altera principiorum lex ab Aristotele, & sectariis lata. Principia ne fiant ex se mutuo, Atqui fient, si ex materiæ substantia conflatur forma.

2. Forma non oritur ex Accidentibus materiæ; confirmant hæc argumenta, contra opinionem eorum omnium qui dicunt, formas educi de Potentia, de sinu, de Gremio materiæ. Ubi intelligunt credo his terminis, Accidentia & qualitates quasdam materiæ. At non hinc formis origo est: nam

1. Substantia fiet ex Accidentibus, forma substantialis ex accidentalibus materiæ proprietatibus. Quod absurdum quam dissonet, Peripateticarum aurium esto iudicium. Aut si ex Accidente nihil generetur nisi Accidens (quod verum est) forma erit Accidens utpote ex Accidentibus facta: at hoc quoque Peripatet. monstrum est.

2. Forma non erit primum principium corporis naturalis; siquidem ex
priori

priore facta est, viz. Accidentibus materiæ quæ, potius quam forma, principii loco habenda sunt. Hac quoque ratione evertitur altera principiorum lex, Principia ne fiant ex aliis: at forma fiet ex accidentibus.

3. Particularius quærat, quænam sint hæc accidentia materiæ, quæ Gremii Sinusque nomine vocantur; certa tria sunt aut nulla, 1. Potentia passiva, 2. Quantitas indeterminata. 3. aut Præviæ dispositiones. Quod ad duo priora, ritu dignus est, si quis dicat, Formas oriri & fieri, aut ex potentia passiva sive aptitudine & capacitate materiæ ad formas recipiendas, aut ex indeterminata illius quâtitate. Mera sunt ista deliria. Ergo forte ex præviis dispositionibus fit. Hoc verisimilius dicitur, sed hic caute advertendum est, nos hæctenus non de Existentia sed de Substantia formarum quærere, non quo Agente in materia existant, sed ex qua Essentia & Substantia sint & constituentur. Itaque etsi fortassis præviæ dispositiones & qualitates in materia secunda præparata, ut in materia auri, lapidis, seminis concurrant per modum Agentis ad productionem formæ auri, &c. non tamen possunt concurrere per modum constituentis ad condendam illius

Anim. cap. 12.) Jucunditas, inquit, & molestia non sunt aliquid in objecto sensibili existens, sed sunt passionēs quædam rem cognitā consequentes. Molestia in lupo nihil est penitus: sed visionem lupi consequitur perceptio jucunditatis vel molestiæ, non quod colorem vel formam lupi per se consequatur ista molestia, neque naturam animæ sensibilis per se; sed quod propriam animalis naturam insequitur ille naturalis instinctus, quo percipit molestiam ex visione lupi, inditus à natura, ut excitetur appetitus fugiendi ad sui conservationem. Hoc Zabbar. Quare jucunditas & molestia non sunt res sensibiles inhærentes in ipsis objectis, sed passionēs animalis in sensu affectæ per impressionem speciei sensibilis, non quidem secundum propriam suam naturam; Nam idem Galli Gallinæci cantus qui leoni horrorem incutit, alia animalia non commovet; Neque secundum naturam animæ sensitivæ per se. Nam sic omnia animalia ab eodem objecto eodem modo afficerentur, quod falsum. Sed secundum propriam, & specificam naturam uniuscujusq; animalis generaliores facultates restringentem & determinantem. Hinc fit ut Passer utilitatem paleæ ad ni-

priore facta est, viz. Accidentibus materiz quæ, potius quam forma, principii loco habenda sunt. Hac quoque ratione evertitur altera principiorum lex, Principia non sunt materia et forma

ma fiet

3. Pa
sint hæc
mii Sine
tria sunt
2. Quæ
Prævia
priora, r
mas oriri
sive sive
teriz ad
determin
ista deliri
positionib
tur, sed hi
hactenus
stantia s
Agente in
Essentia &
antur. Ita
positiones
cunda præ
lapidis, s
Agentis ad

&c. non tamen ponunt concurrere per
modum constituentis ad condendam
illius

PA
MIS

ma-
inci-
e ra-
rum
con-

Anim.cap. 12.) Jucunditas, inquit, & molestia non sunt aliquid in objecto sensibili existens, sed sunt passionēs quædam rem cognitam consequentes. Molestia in

AGES
SSING

runc ut ut pauer utilitatem paleæ ad ni-
B difi-

priore facta est, viz. Accidentibus materiæ quæ, potius quam forma, principii loco habenda sunt. Hac quoque ratione evertitur altera principiorum lex, Principia ne fiant ex aliis: at forma fiet ex accidentibus.

3. Particularius quærat, quænam sint hæc accidentia materiæ, quæ Gremii Sinusque nomine vocantur; certe tria sunt aut nulla, 1. Potentia passiva, 2. Quantitas indeterminata. 3. aut Præviæ dispositiones. Quod ad duo priora, risu dignus est, si quis dicat, Formas oriri & fieri, aut ex potentia passiva sive aptitudine & capacitate materiæ ad formas recipiendas, aut ex indeterminata illius quætitate. Mera sunt ista deliria. Ergo forte ex præviis dispositionibus fit. Hoc verisimilius dicitur, sed hic caute advertendum est, nos hæctenus non de Existentia sed de Substantia formarum quærere, non quo Agente in materia existant, sed ex qua Essentia & Substantia sint & constituentur. Itaque etsi fortassis præviæ dispositiones & qualitates in materia secunda præparata, ut in materia auri, lapidis, seminis concurrant per modum Agentis ad productionem formæ auri, &c. non tamen possunt concurrere per modum constituentis ad condendam illius

Anim. cap. 12.) Jucunditas, inquit, & molestia non sunt aliquid in objecto sensibili existens, sed sunt passionēs quædam rem cognitā consequentes. Molestia in lupo nihil est penitus: sed visionem lupi consequitur perceptio jucunditatis vel molestiæ, non quod colorem vel formam lupi per se consequatur ista molestia, neque naturam animæ sensibilis per se; sed quod propriam animalis naturam insequitur ille naturalis instinctus, quo percipit molestiam ex visione lupi, inditus à natura, ut excitetur appetitus fugiendi ad sui conservationem. Hoc Zabar. Quare jucunditas & molestia non sunt res sensibiles inhærentes in ipsis objectis, sed passionēs animalis in sensu affectæ per impressionem speciei sensibilis, non quidem secundum propriam suam naturam; Nam idem Galli Gallinacei cantus quī leoni horrorem incutit, alia animalia non commovet; Neque secundum naturam animæ sensitivæ per se. Nam sic omnia animalia ab eodem objecto eodem modo afficerentur, quod falsum. Sed secundum propriam, & specificam naturam uniuscujusq; animalis generaliores facultates restringentem & determinantem. Hinc fit ut Passer utilitatem paleæ ad ni-

deficandum percipiat, quam non percipit bos. Quia autem formam specificam animalium omnium ignoramus, appellamus eam instinctum naturalem. Hinc sequitur quod jucunditas, & molestia cum in objecto non sint, ex objecto actione Phantasiæ elici, & efformari non possunt. Quod ex eo confirmatur, neque penes Phantasiam, neque penes objectum has passiones esse, quia non in nobis tantum, sed & in brutis animantibus, idem objectum v. g. cibus aliquis vel pabulum sæpe alternis horis jucunditatem commutat cum molestia & fastidio. Unde autem hoc? nisi à mutato statu, temperamento-ve animæ, corporisve. Ita ut objectum in organum alio atque alio modo temperatum, & dispositum incurrens diversos producat effectus, & passiones. Idem etsi eodem modo se habeat, mutato tamen objecto in quod agit variabitur effectus. Ex dictis collabascere videtur prima illa compositio specierum sensatarum cum insensatis, saltem quoad harum ex illis prolectionem, educationem & velut extractionem. In lupo siquidem nulla est o-rem adversus inimicitia, sed amice tanquam escam sibi accommodatam complectitur, quam non odit, sed amando enecat

enecat. Cum autem Phantasia non faciat ut sibi efformet jucunditatem, sed eam objecto factam, & impressam percipiat tantum. Duo jam porro ad majorē hujus rei explicationem quæri possunt. Primum est quomodo ex impressione speciei oriatur molestia aut jucunditas. Secundum est quid sit primum percipiens, & sentiens jucunditatem & molestiam impressam. Quod ad primum attinet, sciendum est, quod omnia illa quæ jucunditatis vel molestiæ effectiva sunt, hoc loco tantum considerari à nobis sub ratione boni, malive naturalis. De brutis enim, & bruta hominis parte agimus. Bonum-vero, & malum Physicum appello rem eam, quæ ob occultam aut manifestam qualitatem, amicitiam vel inimicitiam exercet cum natura alterius rei, eam vel juvando vel lædendo. Eorum quæ per manifestam aliquam qualitatem agunt clarissima est ratio. Ut inter qualitates tactiles, calor nimius, vel frigus vehementius dolore afficiunt animal ob physicam, & vehementem mutationem in organo & spiritibus factam ita ut convenientes naturæ fines deficiendo excedendove transgrediantur. Sic odorata foetida magnam afferunt molestiam ob

evidentem qualitatem temperamento cerebri adversariam. Idem de rebus sapidis clarum est : De sonis vero omnisq; generis harmonia sive civica , sive bellica, obscurior aliquanto res est, quomodo sonis insit ea vis deliniendi , & etiam perturbandi spiritus. Ut animal aliis demulceatur , & ad quandam levitatem componatur, aliis autem excitetur ad iram & in furorem quendam erumpat: Quod murmur aquarum sopit spiritus, quod mens delectetur suavitate cantus, quamvis physica aliqua ratio videatur reddi posse , quærenda tamen non est, sed potius ad propriam animalis naturam referenda. Quod ad visum attinet, ille sensus minime omnium sensibili aliqua, & notabili molestia affici videtur. & ratio est, quia res visæ omnium minime agunt physice, quia corpus neque attingunt neque ingrediuntur, nisi per suas species quæ omnium specierum sunt spiritualissimæ , atque ita ab omni actione physica (quæ materialium rerum est) remotissimæ ; Itaque existimo colores nullos (vel certe paucissimos) per se & solos delectare, vel in jucunditatem asferre, sed tantum in relatione ad rem cuius colores sunt, & quatenus ea aliis sive bonis,

bonis, five nocivis qualitatibus imbuta est. Quare non nos tantum, sed & bruta quoque venenat; & inimicissima quæque naturæ nostræ videre sine aliqua molestia sustinemus, quousque ex sapore, odore, aliquave alia qualitate sensibili damnum non percipiamus. At vero soni, sapores, odores, & qualitates tactiles absolute & ex se, nulla habita consideratione subiecti in quo inhaerent, & unde emanant, notabili nos vel perfundunt gaudio, vel cruciant molestia, adeoque non afficiunt tantum in ordine ad res ipsas. Quæ vero sola & quatenus visa notabili aliqua voluptatis aut doloris passione animal afficiunt (ut sudant nonnulli & contremiscunt toti ad visum selem, vel caseum, aliaque infinita) illorum omnium & quot sunt huius generis antipathetici vel sympathetici, vim & virtutem qua per impressas species sensibiles quascunque demum tales in animali passionem afficere valent, ignotam plane & incognitam esse asserimus; Ita ut alia nec reddi possit, nec quaeri debeat huius rei ratio, quam peculiaris, propria, & particularis duarum naturarum, Rei & animalis sibi invicem adversantium dispositio & temperatura, ex quarum concursu & congressu ista oritur

antipathia vel sympathia. Quod inimicentur videmus, quare autem nescimus.

Et sic quidem de rebus jucundis & dolorificis & quomodo per impressas species has passiones exsuscitent; sequitur ut dicamus de ordine qui in impressione & perceptione harum passionum observatur; ex quo clarius patebit quid sit munus Phantasiæ in judicandis rebus quales sunt, quoad animalis utilitatem vel noxam. Quæritur ergo quid sit primum organum percipiens, & dijudicans rem ut molestam & jucundum? Resp. quod sit sensus communis, idque secundum Zabara. ex ipso met Aristot. Tria enim sunt (ut docet loco citato) in perceptione sensibilium. Primum objectum ipsum percipitur sub ratione proprii objecti, atque hoc fit à sensibus externis. Secundum perceptio objecti quatenus delectans, aut molestant, atque ista perceptio primo attribuitur sensui communi: Ratio est quia sensus communis est radix, & principium omnium sensuum, & cum jucunditas & molestia non sint propria alicujus unius sensus sed communia omnibus, plane necessarium erat, ut illa facultas, quæ de speciebus in omnes impressis dijudicat, eadem opera, eodemque momento cognosce-

nosceret damnum, aut utilitatem, jucunditatem vel molestiam à speciebus illis corpori illatam. Tertium est excitatio appetitus ad Persequendum vel fugiendum, prout res à sensu communi percepta fuerit jucunda esse vel molesta. Exemplo uno aut altero illustrentur primum & secundum. Exuratur membrum, fit ibi sensus caloris dolorifici, primo quidem calor percipitur sub ratione objecti proprii sensibilis, ab aliis discriminati, & sic apprehenditur tum à sensu communi, tum etiam à Phantasia. Utrique enim facultati unam simplicem adjudicationem rerum quid sint attribuunt. Secundo cum percipitur idem calor cum adiuncta qualitate molestiæ, atque hoc fit primo quidem à sensu communi, qui eodem tempore quo sentit calorem ut calorem, percipit eundem ut inimicum, ex apprehensa simul cum specie caloris læsione in organo ab illo facta, ex qua apprehensione oritur passio doloris in toto animali, unde ejus appetitus excitatur, ad præsens incommodum evitandum. Deinde vero idem objectum cum eodem adjuncto offertur Phantasie per communem sensum, quæ similiter ut sensus communis rem percipit, & cum simili conse-

quentia. Atque hic naturalissimus ordo esse videtur, ut statim illata in organum læsione à sensu communi dijudicetur noxa, neq; tot interpositis actionibus attendendum sit iudicium à Phantasia prolatum, vitanda sit necne. Addatur & alterum exemplum, Leo audito Galli cantu exhorrescit, & aufugit : quod ad sonum ipsum attinet idem est iudicium & sensus communis & Phantasiæ, ut supra : quod ad molestiam, alia est ratio quam in superiori exemplo. In sensu enim externo nulla fit læsio, nullum incommodum, sed speciem cantus in sensu communi receptam sequitur immediate impressio horroris, & metus, occulta scilicet vi & virtute. Quam molestiam ex impressa specie ortam percipit primo sensus communis, post phantasia eodem modo. Ex dictis sequitur Phantasiam non esse primum percipiens, sive dijudicans de molestia & iucunditate (hoc enim primo apprehendit objectum sub ratione bonitatis aut malitiæ quatenus profuturum sit vel obfuturum animali) sed communem sensum. Deinde appetitum tam ad dijudicationem sensus communis, quam ad sententiam ipsius Phantasiæ expresse fieri, & exulcerari : Ita ut non solum ea ap-
peta-

petamus quæ imaginatio, sed ea etiam quæ sensus communis dictaverit esse appetenda. Tertio demum istam primam compositionem supradictam sensui communi quoque tribuendam esse, & non solum Phantasiæ appropriandam. Quo igitur privilegio præstat sensui communi Phantasia? Prærogativa quidem hæc est; sensus communis rei tantum præsentis bonitatem, aut malitiam percipit, atque appetitum ad fugiendum amplectendumve eatenus rem jam præsentem sentit. Phantasia vero rei absentis speciem retinet, & simul cum specie imaginem molestiæ vel jucunditatis eam speciem consequentis, unde appetitus excitatur ad fugam vel prosecutionem rerum non præsentium. Id quod ob salutem animalis prorsus erat necessarium. Sic ovis à lupo averfa, & oculis amplius non contuens, fugit tamen ad longum spatium: sic equus sitibundus quærit aquam, quam non vidit, &c.

Quæ jam prolata sunt, satis videntur infirmare duas istas compositiones vulgo phantasiæ ascriptas. Itaque dicimus, [ovis fugit lupum tanquam inimicum] non dicit [inimicus est fugendus] sentit molestiam à lupo ortam, non affirmat

[lupus est inimicus] denique actu se protenus in pedes dat, non concludit (ergo debeo fugere, aut ergo fugiam) Ita ut mera sit rationis & discursus umbra, quam in brutis animalibus cernimus, eisque affingimus ob quandam actionum *exordiar*, & alterius ex altera consecutionem. Sed enimvero sciendum erat omnem actionum regularem consequentiam, non esse statim discursum nominandum. Quare non tantum communes omnium animalium operationes, sed etiam proprias cujusque actiones, ut ut mirificas & stupendas (de quibus Plutarchus, Aristoteles, aliique qui animalium historiam conscripserunt) merito *Plut. in Lib.* asserere possumus, non ex rationis ductu, *Aristoteles* non vi aliqua discursiva, non affirmando *ta Xis-* & negando iuscepta deliberatione, non *maia* illata conclusione esse perfectas, sed necessitate naturæ vel generalis vel specialis productas; Et sic quidem de actionibus phantasiæ, ubi coronidis loco addemus solutionem illius dubii. Utrum Phantasia producat reales effectus. Per reales effectus non intelligimus Phantasmata, de quorum productione nemo dubitavit, sed effectus in corpore physicos & realis consistentiæ, quales spectant ipsam corporis

poris temperiem, aut configurationem, aut aliud aliquod accidens ei inhærens. Quo referuntur effectus hujusmodi, cum quis ad imaginationem solam præcipitii exanimis pene concidit; Cum sola imaginatio cibi stomacho inimici nauseam provocat. Huc pertinet & illud Jacobi ar-
 titium, virgas decorticas, & albis spaciolis interstinctas, pecudibus ad bibendum venientibus, in canalibus & alveis obijciendi, ita ut pecudes inspectis virgis conciperent foetus variis maculis resper-
 sos. Sic & mulieres sæpius quas dum concipiunt, conspexerint, aut fortiter imaginatæ fuerint formas, earum similitudinem foetus referunt. In gravidis autem tempore laborantibus maxima conspicitur imaginationis vis; Re enim, quam concupierunt, si non potiantur, frequenter quidem infanti mortis periculū aboritur, sæpissime vero notabilis aliqua accidit alteratio; ita ut rei desideratæ characterem in aliqua corporis parte expressum gerat. Quod ad hos horumque similes effectus attinet, dicimus eorum aliquos eodem modo sequi Phantasmata de objecto absente forinsecus; quo consequuturi fuissent ipsam speciem objecti præsentis: sic quia præcipitium actu vi-
 sum

Gen. 30
37.

sum horrore nos concutit, ejusdem quoque species eundem parit effectum. Hinc horresco referens, ea scilicet: que metuebam videns. Alii autem occultiore modo talium Phantasmatum impressionem consequuntur. De omnibus vero asserimus eos ab imaginatione produci actione non univoca sed æquivoca, cujus modus hic est; primo imaginatio efformat tale phantasma, secundo hoc phantasma operatur in spiritibus, & in eis vehementem afficit mutationem: Tertio ex spiritibus ita motis, concussis, & alteratis, illi in corpore effectus consequuntur.

De actionibus phantasiæ hætenus; sequitur ut de Organo ejus breviter dispiciamus: Sedem ejus statuunt secundum, & medium cerebri ventriculum, cujus temperies siccior est, quam anterioris partis, & ita ad retinendum & conservandum aptior; Locus autem amplior & latior pro recipienda majori spirituum copia, quibus usus est in conformandis & celeriter componendis tot specierum imaginibus.

Et sic de phantasia.

Antequam vero ad memoriam proximo loco considerandum veniamus prius delibanda erunt quædam circa sensum commu-

communem & phantasiam generalia. Qualis sit inter hos duos sensus quoad proprias operationes convenientia ex supra dictis colligere est. Est præterea aliud in quo hi duo ab omnibus aliis sensibus discrepant, scilicet : quod hæ duæ facultates non sunt mere passivæ, sed activæ aliquo modo. Sensus quidem externi, ut & memoria, sunt mere passivæ potentia. Illi enim tantum recipiendis, & transmittendis speciebus ab externo objecto impressis deserviunt ; hæc autem recipiendis & conservandis phantasmatum imaginibus in illa mira phantasie arte exculptis subjacet. Neutra vero aliquo circa dijudicationem munere funguntur. At sensus communis & Phantasie præcipuæ laudes sunt, quod species receptas dijudicent, & discriminent. Ex his aliud jam expendendum sequitur. Cum enim phantasie & sensui communi solis actum cognitionis & dijudicandi attribuamus ; Quæritur qualis sit iste actus ; Utrum Directus tantum qui terminetur in ipsum objectum, an etiam Reflexus qui redeat & revolvatur in seipsum ? Adeoque utrum verum sit quod supra allatum est, Communem sensum esse sensum reflexum, ita ut animal per eum dicatur sentire

tire se sentire? Ad hoc dubium respondendo discimus, omnem eiusmodi notitiam reflexam animalibus brutis adimendam esse, ex his enim solis petenda, & in his demonstranda sunt propriæ operationes facultatum sensitivarum, non autem in homine. Conimbricenses de sensibus internis verba facientes sensui communi omnem discursum auferunt, phantasiæ autem tribuunt, tali assertione, phantasia potest ex utroque termino singulari propositionem conficere, & circa singularia ad illud objectum pertinentia discurrere. Hanc vero dignitatem restringunt ad phantasiam in solo homine, eamque operatione obtinere aiunt, non merito partis sensitivæ, sed influxu rationis. Docentque intellectum esse rationem universalem, cogitativam autem i. e. phantasiā esse rationem particularem i. e. circa sensibilia particularia. Hoc autem (ut omittam malam operationum sensitivarum & intellectualium confusionem) naturam phantasiæ inquirentibus non satisfacit, non enim hoc quaritur, quid possit à superiore facultate adjuncta, sed quid propriis viribus, & innata virtute queat officere, extra cuius sphaeram non possit operari. Quod illi de discursu, nos de reflexione; est fortasse in homine

aliqua facultatum harum notitia reflexi-
 va, quam non ex se sed beneficio ratio-
 nis eas moderantis, gubernantisq; obti-
 nent : In animalibus vero brutis nihil
 tale conspiciendum se nobis offert. Nam
 quod ad rem attinet, duo possumus in
 sensibus hisce considerare, 1 Objectum,
 2 Actiones proprias circa objectum.
 Manifestum est, notitiam illam quam ha-
 beant de objecto directam esse, quæ di-
 recte procedit & terminatur ad objectū.
 Et parum philosophice dixerit quispiam,
 sensum communem reflecti super obje-
 ctum suum, immo ne quidem, si illud
 sæpius iteratis vicibus judicaverit. Non
 enim lux solis sæpius idem speculum
 collustrans, reflecti in speculum dicitur,
 sed quando à speculo in seipsum repercu-
 titur. Itaque necesse est, ut si reflectan-
 tur, in se redeant suas proprias actiones
 contemplando, & judicando, atque post
 judicium de objecto externo latum pri-
 mo loco, post secundo illum ipsum judi-
 cii actum examinent atque expendant,
 utrum recte an secus fuerit ordinatus :
 e.g. Componit Phantasia species multas:
 quæritur an noscat hanc suam compositi-
 onem, eamque judicet, recte ne fuit insti-
 tuta ; Ita ut non tantum species rerum
 extrinsecus

extrinsecus oblatarum, sed etiam ipsæ facultatum operationes jam sint dicendæ facultatum objecta? Negamus vero ita esse, & dicimus soli intellectui hunc honorem esse deferendum, ut suas noscat operationes, & in hoc consistere præclarum illius à sensibus discrimen, & supra illos privilegium. Quare etiam homo solus potest suos corrigere errores, quem ob finem data est homini mirabilis illa intellectus operatio, ut quod in primis cogitationibus peccatum est, illud secundis curis emendet. At bruta etiam si errent, errores tamen corrigere quis unquam dixerit? Canis enim si lapidem judicavit esse panem, accedens, non conceptam emendat falsitatem, sed novam acquirit veritatem, aliud jam sentit, non dicit se prius falso sensisse. Et sane quæ rationes fortes sunt contra istam reflexionem in sensibus externis, eadem contra eandem valent in internis. Sensus externi, inquiunt, non moventur, neq; afficiuntur suis actionibus, v.g. visus sua visione, quia moventur per species, species autem sunt objecti, & non actionum circa objectum: si moverentur vero, esset e. g. species non tantum coloris sed etiam ipsius visionis. Annon eadem ratio inte-
gra

gra manet quoad sensus internos? Hi enim nihil percipiunt nisi per species sensibiles: Hæ autem non sunt actionum, sed objectorum. Deinde sensus exteriores sunt virtutes, & potentiæ organicæ, & materiales, sed nulla virtus materialis sed nulla virtus materialis potest in seipsam agere; suamque operationem cognoscere, ergo. Jam facultates sensitivas internas esse organicas, earumque actiones à temperie organi dependere, ab optimis asseritur & ratione nititur. Itaq; neque earum datur super proprias operationes reflexio. Hinc patet eos catachrestice loquutos esse, qui sensum communem vel phantasiam sensus reflexos appellarunt, cum notitia omnis objecti sit directæ, operationum vero detur nulla. Ista itaque propositio [Animal brutum sentit se sentire] exacte & accurate loquendo, vera non est. Sensus qui aliquo modo admitti potest, hic est. [Animal sensibus internis percipit operationes sensuum externorū] At vero operationes horum sensuum non sunt sentire. i. e. judicare de objecto, sed tantum recipere objecta. Organa enim non sunt activa, sed passiva impressioni specierum subiecta: Hinc igitur dictus
sensus

sensus elicitur (Animal percipit se sentire, i. e. recipere vel recepisse species sensibiles) qui illorum propositioni non quadrat, in qua per sentire non intelligitur receptio specierum, sed iudicium de objecto : Hoc enim vult dicere Animal cognoscit se cognoscere) quod ipsum facere non posse supra ostensum est. Quinetiam si dicant ibi intelligi ipsam specierum per externa organa receptionem, neque hoc quidem subtiliter philosophantibus concedendum erit. Nam sensus communis e. g. percipit colorem oculi beneficio receptum, & ad se transmissum, non autem iudicat oculum suo officio bene, aut male perfunctum esse. Colorem impressum diiudicat & discernit, abjecta plane omni consideratione ipsius impressionis. Equus enim, si oculi senio caligaverint, non sentit, & cognoscit se colores minus acute & perspicue iam cernere, quam cernebat in iuventute, propter debiliorem, & minus commodam impressionem in oculo factam. Et ratio est eadem quæ supra. Omnis sensatio fit per species sensibiles, at vero receptio speciei in organo est passio, quæ speciem sensibilem non habet : absurdum enim videtur conce-

se sen- concedere tum speciem sensibilem ipsi-
species us coloris impressi, tum speciem sensi-
ni non bilem ipsius impressionis.

ntelli- Doctrinam Aristotelis de Phantasia
diciūm consulto omittimus; Negative enim
re A- procedit ostendendo potius quid non sit
od ip- quam quid sit declarando.

3 De A-
nim. tex.
150.

ensum Restat jam tertius, & ultimus internus
gi ip- sensus, viz. facultas memorandi quæ
a re- memoria dicitur (μνήμη) de qua Aristo-
iliter teles in libris de anima nullam iniit di-
erit. sputationem, rejecta ejus tractatione in
co- peculiarem libellum de memoria & re-
& ad miniscentia. In quarum tractatione
ocu- multa occurrunt obscura, & non bene
fui- distincta. Nos eam ut possumus per-
udi- spicue explicare conabimur. Primo igitur
con- loco declaranda erit natura memo-
quus riæ, post reminiscentiæ, quam velut ali-
non quam ejus appendicem statuunt philo-
a- sophi: etsi magis methodice, omnis de
er- illa contemplatio rejicienda foret in
m, tractationem ipsius animæ rationalis.
in Quod ad memoriam attinet, duplex est
uæ 1. sensitiva, qualem bruta sibi vendicant,
es estque specierum sensibilibus thesaurus.
r- 2. Intellectiva, specierum intelligibilium
i- promptuarium; Quam, quia hominis
r- propria est, leges methodi juberent, in
e. doctrina

doctrina de homine; quatenus est homo tractari. Primum absolvenda erit consideratio ipsius sensitivæ memoriæ, quatenus in pura sua & simplici natura in brutis animantibus, se nobis conspiciendam offert, idque (hoc supposito quod sit facultas sensitiva ab aliis distincta) explicando ejus, 1 Objectum, 2 Actiones, 3 Sedem sive Organum.

Objectum memoriæ sive τὰ μνημονεύματα sunt omnes species sensibiles a sensu communi & phantasia judicatæ. Quodcunque enim est in phantasia phantasma, illud à memoria conservatur, aut conservari potest, atque illud solum. Sunt autem ista phantasmata objecta memoriæ, non quidem simpliciter, sed cum adjecta notione temporis præteriti. Rerum namque præsentium est sensus, vel contemplatio. Futurarum vero opinio, vel spes metusque, ut docet Aristoteles. Solarum vero rerum præteritarum memoria est, & quatenus sunt præteritæ. Est præterea annotandum quod habet Aristoteles citat. cap. text. 1 circa hoc objectum, quod viz. subeat duplicem rationem, absolutam & respectivam. Et ipso utrovis modo possumus contemplari, tum ut animal, tum ut animalis

De mem

Rem.

c. 1.

τὸ ἐν

τῷ πῑ-

ρακί

υεσμ

μῖνον

ζῶον

καὶ

ἐν τῷ

ἐν τῷ

malis simulacrum. Sic etiam species in
 memoriæ tabula depictæ, in se quidem
 sunt εἰκόνματα, & νοήματα, spectra quæ-
 dam & conceptiones ; in relatione au-
 tem ad alterum εἰκόνες καὶ μνημονεύματα.
 Jam memoria proprie loquendo species
 retinere dicitur, ut sunt imagines & mo-
 numenta aliarum rerum, & sic text. 19.
 definitur ab Aristotele. Si quis enim
 picturam elephanti penicillo delinea-
 tam inspiciat, qui ipse elephantum nun-
 quam viderit, contemplatur eam quî-
 dem tanquam opus ingeniose confectū,
 non autem ut imaginem elephanti, inter
 quem & hanc picturam ille non novit si-
 militudinem. Item etiam si quis qui
 Coriscum non novit, ejus in tabula effi-
 giem intueatur, considerat ipsam tanquā
 hominis picturam, non tanquam Corisci :
 Inspectio picturæ illum in memoriam
 revocare non potest. Quare necesse est
 ut species insint in memoria, ut simula-
 chra, & representationes rerum olim, &
 ante aliquod tempus cognitarum. Quo-
 modo autem sensus recte dicatur tempo-
 ris differentias, & intervalla cognoscere,
 examinandū veniet in actionibus hujus
 facultatis, & sic de objecto. Actiones
 hujus sensus memorativi, potius appel-
 landæ

landæ sunt passionēs quam actiones. Sunt enim hæ, 1. recipere species ad se à phantasia transmissas (sedibus enim discriminatæ sunt) & in se occultis ejusdem viribus modoque incognito impressas & insculptas. Difficile enim explicatu est quomodo memoriæ speculum illustretur, & pingatur à phantasia luce illa constante, & non evanescente imagine, quæ ratione in spiritibus immutatis tot insideant specierum Myriades. 2. Conservare & retinere species sibi impressas, retinet autem non ut Hercules Clavum vi manum constringendo, sed ut arca loculum in ea depositum, utque cera sculpturam figilli. Memoria ipsa in se nihil reponit, sed ab alio reconditum custodit. Atque hoc munus memoriæ est præcipuum, & fere solum, cujus respectu memoria dicitur esse habitualis, sive in habitu, quatenus nimirum imagines rerum cessante circa illas contemplatione, & cognitione, fideliter custodiens, in proxima potentia est ad actum ipsum memorandi, quoties obtulerit se occasio, exercendum. 3. Operatio quam facultati memorativæ tribuunt est redditio specierum sibi demandatarum, & veluti depositi repositio; faciunt

faciunt enim hunc sensum famulum
Phantasiæ, tum condum, tum etiam
promum; Ita ut quemadmodum phan-
tasia species memoriæ tradit suo usui
servandas, si hæc illi reddat, atque offe-
rat contemplandas, ob hanc, ni fallor,
operationem, memoria dicitur actualis,
sive in actu, quando species habitualiter
in se latentes produciens, & phanta-
siæ offerens, ipsum memorandi actum
in animali facit; Qui actus à Conim-
bricensibus aliisque definitur, Cognitio
rei cognitæ, ut antea cognitæ. Quam
definitionem an recte facultati memora-
tivæ assignetur una cum ista tertia opera-
tione Redditiva sive ablativas, quibusdam
præmissis, statim examinabimus.

Quod memoria (de sensitiva loqui-
mur) non sit facultas cognoscitiva, sicut
in initio statim harum contemplatio-
num diximus, optima tum autoritate,
tum ratione à Zabarella asseritur. Ipsa *Lib. de*
per se memoria, inquit, vim cognoscen-*fac. ani-*
di non habet, neque habere debuit, pro-*ma, c.*
pterea quod facultas cognoscitiva, non *1. 2.*
potest sine cognitione speciem recipere:
species enim recepta nihil est aliud,
quam cognitio ipsa. Plura autem simul
cognosci minime possunt, ideo faculta-
tem

tem illam. quæ plura simul retinere apta esset, cognitione carere oportet, immediate tamen inservire cognitioni, & hæc tantum ratione posse appellari cognoscitivam. Quæ quidem ratio irrefragabilis est. Siquidem ex natura talium facultatum est, ut objecto sese præsentante, statim idem cognoscant & dijudicent, nisi affectus aliquis præternaturalis hanc operationem impediat. Quare memoria receptis tot imaginibus, quæ omnes sunt illi convenientia objecta, Si ullam cognoscat, utique omnes cognoscet, cum omnes sint simul præsentés, neque ratio sit cur hanc magis, quam illam cognoscat. Hoc autem absurdum est; & veritas contrarii magis elucebit, si perlustremus tria illa memoriæ supra dicta officia, quorum ne unum quidem aliquam in memoria notitiam innuere videtur. Nam i receptionem specierum non esse notitiam vel cum notitia conjunctam apertissimum est. Quamvis enim sentire sit pati, & receptio sit passio, omnis tamen receptio non est sensatio sive cognitio, sed sola receptio judicii de objecto prolata, ut docet Zab. Jam vero memoria est sedes, & receptaculum phantasmatum, seu specierum à
Phantasia

phantasia judicatarum, sed non dicitur recipere ipsum actum iudicii & cognitionis, quem phantasia circa illas species exercuit. Actus ille prateriit, nam alias animal semper cognosceret, quia praesentem habet actum cognitionis, phantasma autem sive imago conservata manet. Deinde conservatio specierum est tantum duratio impressionis sine ulla actione, aut conatu ipsius memoriae facta, sed propter passivam ejus & receptivam habilitatem in ipsa continuata. Sicut nummi in arca custoditi dicuntur, quatenus in illa depositi & collocati quiescunt. Quare absurdiuscula est cujusdam quaestio sciscitantis, quomodo possit memoria sensitiva species conservare, si prorsus omni percipiendi, id est, cognoscendi facultate destituatur. In passivis enim istis subjectis cognitio nihil valet ad conservationem, siquidem nec cera characterem, nec charta scripturam noverunt, custodiunt tamen. Nec in memoria sensitiva alio modo se res habet, cui caeca sufficit fidelitas ut retineat quod traditur, quod sit omittat quaerere. Postremo discutiamus tertiam illam actionem, viz. Redditionis. Quæ quid sit

fit & quomodo fiat ratio sumenda est ab
 iis quibus memoria similis esse dicitur.
 Qualia sunt tabulæ picturis depictæ,
 cera sigilli caractere impressa, liber a-
 pertus typis excusus, &c. In his autem
 cujusmodi fit redditio manifestum est,
 nimirum passiva tantum, nullo vero
 modo activa. Nam tabula, cera & liber
 oculo inspicienti patent & objeiciuntur,
 at oculum ad inspiciendū non movent.
 Illa non aliqua actione & vi oculum ex-
 fuscitant, ut versus se convertatur, at
 postquam in illa vel de industria conver-
 sus, vel fortuito circumlatus incurrit, sta-
 tim se pictæ icones, sculpturæ annuli &
 literarum typi in sensum ingerunt. Hæc
 tamen loquutio Metaphorica est, ut &
 illa, cum dicimus (res se oculis conspi-
 endum ultro offert) neutrobique enim
 accidit aliquis cum cognitione conjun-
 ctus rei actus, sed passiva ipsius sub ocu-
 lis subiectio & positio. Sic capsula dici-
 tur nummos depositos depositario red-
 dere, non illis sese sponte offerentibus,
 & in manum dantibus, sed isto manu
 repetente & auferente. Applicentur di-
 cta ad propositum. Phantasia convertit
 se ad speculationem phantasmatum re-
 conditorum, hæc autem non agunt in
 phan-

phantasiam ejus obtutum in se obver-
tendo. In memoria sunt rerum imagines
tanquam in libro aperto, sed si cogno-
sci debeant, necesse est ut phantasia pri-
or librum aperiatur, legaturque, imo & ali-
quando paginam vertat, cum quod
quærimus statim non occurrit. Quæ-
renti quidem phantasie adsunt in prom-
ptu, non autem motu aliquo sese offe-
runt non quærenti. Redditio igitur illa
specierum memoriæ attributa, est tan-
tum passiva earum coram phantasia præ-
sentia, non activa aliqua earundem re-
missio, & in phantasiam operatio. Ra-
tio sic patet, quia determinatio ipsius
actus memorativi à Phantasia est, non à
memoria. Hoc est: hujus vel illius rei
recordamur, non quod memoria hujus
vel illius speciem actione aliqua sua red-
diderit, & objicerit phantasie, sed quia
phantasia hanc vel illam contemplando
se suis viribus convertit. Quod hoc ex-
emplo declaro; Cerva siticulosa quærit
fontes aquarum, quarum speciem in
memoria impressam habet. Hic (ut ab
effectu ad causas procedamus) ab ap-
petitu exuscitatur loco-motiva, ille vero
irritatur à phantasia, in qua fit primum
cognitio & judicium de re, deinde sequi-

tur rei appetitus; Cognitio autem hæc oritur ex particulari recordatione speciei aquæ absentis; quam speciem cum contemplatur phantasia, excitatur animal ad aquam quarendam. Hujus jam particularis actus recordandi & cognoscendi quæritur quænam sit prima origo & proxima causa: Utrum sit ex parte memoriæ quod illa imaginem aquæ phantasiæ offerat, & coram sistat, an ex parte phantasiæ, quod hæc naturali instinctu & præsentē necessitate commonefacta convertat se ad memoriam otiosam quidem & per se nihil agentem, inque ea latentem aquæ imaginem eruat & intueatur. Atque hoc quidem posterius, ut verum accipimus. Cum enim memoria sit facultas non cognoscitiva, ut supra probatum est, & sequentibus ostendetur amplius, illa sane incerta, speciem aquæ ab alia quacunque non internoscit; quomodo igitur novit illam reddere & remittere ad Phantasiam in hoc particulari casu? Quænam est illa causa vel virtus determinans, cur unam imaginem & non plures, & non omnes simul contemplandas tumultuariæ Phantasiæ objecerit? Et sic quidem tam illa imago recurreret ad phantasiam,
qua

qua scita non est, ac qua scita est opus. Quare ut in tabula variis picturis ornata, vel libro mille typorum formis excuso, nullum est ex parte ipsorum agens determinans actum videndi, cur oculus hanc imaginem vel literam, & non illam, aut unam magis, quam omnes intueretur: sed determinatio est ex parte oculi, qui se convertit in unam hanc, & non plures alias; ita in memoria hujus vel illius rei recordamur, non quod memoria proprio motu phantasiam ad hanc vel illam speciem contuendam protraxerit, vel allexerit, sed quia ipsa ad hanc & non ad aliam convertit. Quod vero dubitare possit aliquis & conicere memoriæ dandam esse aliquam actionem, circa recordandi actum, ex eo, quod scimus in nobis, idemque in brutis fieri putamus, species interdum non accersitas, neque evocatas à phantasia, tamen se coram sistere, & quasi obtrudere, quod propter memoriam reddentem & remittentem accidere putandum est. Hujus dubii solutio facilis est. Idem siquidem hic accidit quod oculo unam aliquam egregiam picturam intuenti, juxta quam circumpositæ sunt aliæ multæ ejusdem aut inferioris artificii. Directe & primario illam unam con-

tuetur, & solam quidem si in illam sit intentus, sed ex obliquo & quasi per transfennam etiam è reliquis quasdam potest subaspicere, propter etiam eius & inconstantem volubilitatem. Picturæ quidem omnes ex æquo visui patentes pendent in pariete, & per eas non stat, quin infimam æque ac supremam, pessimam æque ac optimam, unam æque ac plures oculus aspiciat, culpa oculi est, qui in unum non defigitur. Ita quidem memoria conservat omnes imagines, & idola sincera & discreta, nec unum magis quam aliud (si fuerit æquale impressionis artificium) contemplationi subicit. Differentia penes phantasiam est, quæ si summa fuerit attentio, plane nil præter principale contemplationis objectum percipit, ut sæpe quidem accidit præcipuè in Melancholicis. Qui vero ob desultoriam phantasie levitatem, defectus ut plurimum est in debita attentione, ideo transcurrit & transvolat ab una imagine ad aliam, & præter principalem ad aliarum juxta positarum speculationem, summa sua pernecitate se deflectit. Ubi etiam notandum est quod actus memorandi eo magis minusve ordinati sunt & regulares, quo fortior aut debilior fuerit phan-

phantasia in attendendo, & sese ab una attendendo specie ad aliam deducendo. Aliquando enim phantasia regulariter procedit, speciesque in memoria depictas à prima ordine ad ultimam percurrit, præcipue hoc accidit quidem in hominibus tum meditantibus, tum reminiscuntibus (ut post audiemus) tum etiam dormientibus, cum acta diei repetuntur eodem ordine quo gesta sunt: vis enim & attentio phantasiæ in hominibus dirigitur forte, & confirmatur à superiori facultate: aliquando vero nullo ordine adhibito irregulariter fertur, ab una ad aliam, prout fors tulerit, levissime transiliens. Quod in nobis ipsis experimur, dum res memoria recolimus, & in brutis vel maxime fieri verisimile est, cum phantasia eorum ab omni externo objecto & sensu præsentis necessitatis (à quibus posset ad unum aliquod dirigi & determinari) libera phantasmatis præteritarum rerum contemplandis operam dat. Atque sic quidem qualis sit specierum redditio five remissio à memoria ad phantasiam, aliquo modo ex dictis possumus intelligere, quæ à veritate haud longe abesse existimo, etsi, prout est in rebus fere omnibus obscuritas summa, & humanæ

C A

mentis

mentis caligo prorsus deploranda, plene satisfacere non videntur. Nam adhuc queri potest, quomodo fieri queat, ut cum phantasia sit velut oculus, memoria quasi picta tabula, illa in medio cerebri sita contempletur istam in postica ejus parte collocatam sine mediis speciebus à memoria ad ipsam recurrentibus, & transmissis? Et præterea annon hac in actione aliquod sit spirituum vario & celeri motu errantium officium? Sed de his infra dispiciemus de sedibus & locali distinctione harum facultatum, deque earundem organica materialitate generalem speculationem inituri.

Impræsentiarum deveniamus ad discutendam definitionem illam supra traditam, de ipso memorandi actu, ex illa redditione, ut aiunt, oriundo. Hunc autem sic definiunt. Cognitio rei cognitæ ut antea cognitæ. Tunc enim actu recordamur, cum rem olim cognitam recognoscimus, idque perceptis, tum primo actu ipso cognoscendi præterito, quem olim circa illum objectum exercebamus, nam scimus nos cognovisse, tum secundo tempore inter illum actum & præsentem recordationem intercedente, nam scimus nos olim cognovisse. Est siquidem duplex

duplex memoriæ objectum, primo remotum seu ultimum, scil. res ipsa quam memoramus, in hanc enim ultimo terminatur memorandi actus. Secundo proximum, & hoc duplex, primo cognitio olim de objecto habita; secundo tempus à prima cognitione ad præsentem interlapsum. Jam quod hominem spectat, procul omni dubio est, ipsum & actum præteritum & tempus præterlapsum accurate & distincte percipere. Nam scimus nos, exempli gratia, tale aliquod dogma in concione audivisse & intellexisse, simul etiam quot menses aut anni intercesserint, ex quo primum intelleximus. Tota difficultas in brutis est, an ipsa quoque beneficio memoriæ sensitivæ tum suam olim habitam rei cognitionem, tum ipsam temporis præteriti differentiam cognoscant. De utrisque breviter videamus; primo an sciant actum cognitionis & judicii de objecto tempore præterito à se exercitum, adeoque dici possunt scire se cognovisse; Hanc cognitionem brutis denegasse, dariusculum videtur esse, & à communi loquendi ordinandique consuetudine nimium recedere, nec non ipsi experientiæ reclamare. Canes siquidem dominis suis post

C 5

longam

longam absentiam redeuntibus blandiuntur statimque agnoscunt, utpote quos olim sibi amicos perspexerunt. Et nota est apud Gellium historia de Leone, qui quendam sibi ad pugnam, & prædam in circo objectum ut amicum novit & amplexus est, quoniam ante annos aliquot eundem sibi in spelunca ex spina claudochirurgum senserat. In contrariam tamen sententiam it ratio. Nam supra ostensum est memoriam non esse facultatem cognoscitivam, & cum non cognoscat species sibi impressas, multo minus sciet actum iudicii circa istas species ab alia facultate productum. Etsi dicamus tum phantasmata, tum actum phantasiæ in iis judicandis recipi & imprimi in memoria, non ideo sequitur hunc actum percipi & cognosci à memoria. Hoc enim est confundere operationes sensuum internorum: Siquidem hoc pacto memoria dijudicaret ipsam dijudicationem phantasiæ. Cognosceret enim secundum illos actum dijudicationis, & sic memoria superior esset phantasia (saltem æqualis) non tantum in conservando, sed etiam in cognoscendo, quoniam ad præstantissimam operationem huius, illa aliam in eodem genere superad-

Noct. At

Lib. 5.

cap. 14.

peradjicit. Quinetiam his concessis, possemus vere dici ideo actu recordari, quia memoria judicat vel cognoscit phantasiam olim judicasse vel cognovisse. Quod quidem inauditum est, & fieri non potest. Nam hoc modo præcipimus ipsi phantasiam omnem in actu recordandi operationem, & otiosam facimus; siquidem sufficit sola memoria ad cognoscendam rem ut antea à phantasia cognitam. Non existimo autem illos qui ponunt istam definitionem memoriæ actualis vel le excludere omnem phantasiam concursum ad hunc actum perficiendum; etiam si satis obscure explicant, & ne expli- cant quidem cui tandem facultati istam definitionem assignant, an memoriæ soli, vel memoriæ & phantasiam conjunctis. Si solam memorativam facultatem intelligant cum dicunt, memoria est cognitio rei cognitæ; quid opus erit sermonibus de redditione, & remissione specierum à memoria ad phantasiam; tanquam de re ad actum memorandi necessaria, cum phantasia in isto actu nihil habeat officii? Quod si conjunctas intelligunt, recte faciunt, siquidem actualis memoria, sive actus iste recordationis non est effectus ab una facultate productus, sed à duabus
copu-

copulatis. In quo materiale, ut fidi-
cam, suppeditatur à facultate memorati-
va, quatenus phantasmata & idola rerum
recordandarum, in promptu conservat.
formale autem à Phantasia, quatenus
istas species cognoscit, ut prius cognitās.
Res cognoscendæ sunt ex parte memo-
riæ, cognitio autem actualis à Phantasia
originem ducit. Verum hic alia nos ur-
get difficultas. Si enim Phantasia sola
(non excluso sensu communi) sit cogno-
scendi facultate prædita, & vero ipsa
cognoscat rem antea cognitā ut cogni-
tā, non videntur hæc posse consistere
cum superiori disputatione de reflexione
facultatum pure sensitivarum super su-
um actum. Ibi enim negavimus sensum
communem & phantasiā reflecti in se
judicando de propriis actibus & operati-
onibus, hic autem contra affirmatur, si
dicamus phantasiā cognoscere rem ut
cognitā: hoc enim impossibile est ut
faciat, nisi ipse cognoscendi actus olim
à se de re ista habitus rursus cognosca-
tur. Et perinde est scire se scire, & scire
se scivisse, temporis siquidem adjun-
ctum facultatem non variat, nec opera-
tionem. Si igitur facultas organica, ut
supra ostensum est, actum suum præsen-
tem

rem non cognoscat, quomodo poterit in eundem præteritum reflecti? Hoc dubium videntes Conimbricenses, sic conati sunt solvere. Non esse opus, inquit, ut potentia suum actum abstracte sumptum liquido cognoscat, id enim soli immateriali facultati conceditur, sed sufficere percipere illum quodam modo, viz. accessoria quadam ratione & concrete, prout involvitur in perceptione rei cognitæ, ut cognita est. Qui modus reflectendi super proprium actum potentiis insidentibus organo conceditur. Sic illi. Quis vero sit ille modus ex hac responsione elicere haud datur, qua vix afferri posse existimo magis obscuram, perplexam, & involutam. Quam enim non satisfaciunt hi termini (quoquo modo, quadam ratione, prout involvitur) in re tam subtilis considerationis definienda: Potentia percipit actum suum non abstracte, sed concrete, hoc est, percipit rem cognitam, non ipsam cognitionem, vel utraque percipit confuse, neutra distincte. At hoc plane confusum. Sciendum enim est, perceptionem rerum concretarum non includere confusionem; duas res percipimus, etsi non abstractas, tamen distinctas; neque accidens vel ad-

iunctum

junctum confundimus cum subiecto, in-
discriminatum sumendo quidlibet pro
quolibet ; sed accidens consideramus di-
stincte ut aliquid à subiecto, etsi concrete
ut inhærens in subiecto. Multo autem
magis illa distincta cognitio locū habet,
cum res aliqua concreta cognoscitur sub
ratione formali unius concretorum. Si
enim cognoscerem albam quatenus al-
bam, apparet manifestissime, me illam ip-
sam albedinem cognoscere, ut rem distin-
ctam, & natura aliam à suo subiecto. Et
ista cognitio principaliter terminatur in
albedinem, non in subiectum. Quare cum
phantasia considerat rem cognitā, ut cog-
nitam, ipsum actum cognitionis cognoscit,
etsi non separatim à re cognita (nec e-
nim hoc quæritur) tamen certe distinctū
ab eadem ; quod an fieri possit ambigi-
tur ; maxime cum hæc sit formalis ratio
distinguens actum recordandi ab omni
actu cognoscendi, quod in illo necessa-
ria sit cognitio cognitionis antecedentis,
in hoc vero cognitio directa est & unica.

Ego quod in re difficili salvis alio-
rum iudiciis prolatum volo, ita sentio
actualem in brutis memoriam non fieri
per cognitionem rei cognitæ ut cognitæ,
sed per nudam contemplationem speciei
impressæ,

in- impressæ, ut rei objectæ ; apprehendunt
pro similitudinem inter speciem apud se in
di- memoria servatam, & rem jam oculis
ete subjectam, & inde hanc statim cognos-
em- cunt. Canis dominum redeuntem sta-
et, tim agnoscit, quia similem illum videt
sub speciei ipsius in memoria sua reconditæ.
Si Est hæc cognitio non reflexa, sed com-
ul- parata, quia enim phantasia judicat spe-
p- ciem ante impressam similem per omnia
n- cum objecto jam præsentem, vel specie
et objecti præsentis jam recepti momento
n cognoscit, & vel fugit vel amplectitur.
n Perinde quidem se habet brutorum re-
cordatio, ac si quis mihi cujusdam in tur-
, ba stantis de facie autem ignoti pictu-
râ tradit. Ipse quærere jussus circumfero
picturam, tandem incurro in hominem,
factaque inter picturam & hominem col-
latione, scio eam esse quæsitam. Sic bru-
ta rerum sensatarum imagines semper
secum præsentem circumferunt, res autem
ipsas aliquando quærunt, interdum in
cas fortuito incurrunt, utrovis modo
agnoscunt, neutro vero cognitione re-
flexa. Exemplo declaro. Leo ille Romæ
medicum amicum suum in Circo forte
offendit, ex illius præsentia excitatur
phantasia ad speculandam ejus imagi-
nem

nem in memoria impressam & servatam; imaginem noscit, noscit etiam hominis & speciei similitudinem, hinc ipsum quoque agnoscit, & propter cum ita afficitur sicut olim in spelunca afficiebatur. Hic nihil opus est reflexione, ut Phantasia cognoscat illam imaginem hominis se olim cognovisse, sed sufficit præsens intuitus imaginis objecti, ad elicendam cognitionem requisitam. Phantasia Leonis contemplando novit imaginem amici, non contemplatur ut notam, illud directe facit, hoc reflexe non potuit nec fuit necessarium: cum satis erat ad internoscendum amicum ejus noscere effigiem, non scire se aliquando novisse. Deinde cum animalia bruta memoriæ beneficio res absentes quærunt, ut cum nidos & pullos repetunt, faciunt ista quidem quia harum rerum recordantur. Sed negamus ea cognoscere se olim novisse has res ut ante sibi charas, utiles, aut jucundas. Sed præsenti necessitate & naturali instinctu irritata phantasia contemplatur earum rerum imagines, non ut olim notas, sed in præsenti utiles, & inde excitatur appetitus ad earum prosecutionem, ducitur igitur sensu præsentis necessitatis, & utilitatis, non cognitionis

præ-

præteritæ. Ubi etiam notandum est maxime discrepare recordationem hominis à memoria animalis, tum quoad causas procatarcticas & proegumenas, tum quoad objectum & res recordatas, tum quoad consequentiam & effectus recordationis. Homo enim five excitetur ab externo objecto, vel interna necessitate, five non, potest res omnes scire five necessarias five non, five utiles five inutiles, mente revolvere, sine aliqua commotione appetitus & locomotivæ. At vero brutum in rebus ad salutem suam non necessariis, necesse habet ut plurimum excitari ab ipso objecto præsentem, alias non recordantur, nec recordari curant. Et hujusmodi quidem rerum verisimile est brutum pauciores habere imagines; quia enim nullo molestiæ vel jucunditatis sensu brutam mentem afficiunt, phantasia illa otiosius & minus attente speculatur, ita ut evanidæ prorsus fiant imagines. Rerum autem necessariarum, & quarum ex instinctu naturæ vel vehementi sensu jucunditatis & molestiæ appetitiva inest, præsens necessitas, & ille instinctus bruti commonefacit. Et hujusmodi rerum recordationem necessario sequitur excitatio appetitus & locomotivæ,

motivæ, nec in ipsa cognitione se sistunt, sed ad fugiendam vel sequendam rem moventur. Sic de cognoscendo ipso cognitionis actu.

Veniamus secundo loco ad considerationem temporis. An animal brutum cognoscat tempus præteritum, sciatque se fecisse, vidisse, & novisse aliquid olim? Cujus dubii solutio dependet ab explanatione quæstionis, an bruta percipiant. Tempestates suas *καίματα*; bruta percipere nemo dubitat, quod faciunt naturali in temperatura ad id tempus contingente edocta. Sic norunt tempestates nidificandi, pariendi, in has vel illas regiones advolandi, redeundique &c. Difficultas est de *χρόνος* illa scilicet affectione corporis physici qua in tempore esse, & à tempore mensurari dicitur, an hæc cadat sub notitia brutali? Supposito igitur cognitionem bruti animalis ultra res sensibiles non procedere; intellectuales vero minime attingere; quæritur jam an tempus in corpore naturali affectio sit sensibilis, an tantum intelligibilis? Quod non sit sensibilis omnino, aut si, homini tantum, sic potest aliquo modo ostendi. Tempus ut omnes distinguunt, 2 plex est, Internum & externum. Internum est ip-
sa

sa essentia rei cujusslibet duratio à certo principio ad finem ex quo esse coeperit usque ; dum esse desinat. Jam nemo dubitaverit quin tempus in hac significatione prorsus sit quid insensibile, & ab intellectu solo perceptibile. Nec enim modus aliquis excogitari potest quo essentialis ista duratio sensum subeat. Tempus externum est mensura motus, sive durationis alicujus corporis per motum corporis extra illud positi. Hoc enim tempus esse brutis insensibile sic patet. Si enim sentiatur vel per se sentietur, vel per accidens. Quod per se, hoc est, per propriam speciem sentitur, illud est objectum vel commune vel proprium, ut distinguit Arist. 2. de Anima. cap. 6. At tempus neque inter objecta propria neque communia recensetur. Est enim omnium de his objectis tractantium profundum de tempore silentium, neque etiam recenseri potest. Siquidem tempus propriam sui speciem sensibus ingerere nequit Num igitur per accidens sentitur? *Psychol.*
Ita quidem Casimannus, memoria cog- c. 23.
noscit tempus non formaliter, sed accidentaliter, id est, cognoscit in hac circumstantia quod olim species fuit sensa & aestimata. Quæ solutio & explicatio
haud

haud scio an cuiquam veritatis avido exploratori satisfaciet. Quid enim est scire tempus per accidens? an ita scire, quemadmodum objectum unius sensus proprium cognoscitur ab alio sensu, v. g. dulcedo per accidens percipitur à visu, & accidentaliter video rem dulcem, quia huic colori talis annectitur dulcedo? Hoc esse non potest, quia tempus nullius sensus est objectum proprium, at vero quod per accidens percipitur ab uno sensu, id per se percipitur ab alio. An vero ita percipere est, quemadmodum subiectum alicujus accidentis sensibilis. viz. substantia in qua inhæret, dicitur sentiri? at hoc absurdum, cum tempus sit accidens. An ita denique quemadmodum Relatio à sensibus percipi dicitur aliquo modo? Et hoc plane modo percipitur aut nullo. Tempus est relatio, quippe mensura, sic Logicorum præstantissimi. Nulla autem relatio per se in sensus incurrit, ergo nec tempus. At incurrit, inquires, per accidens; bene habet, Quæro autem in quos sensus, an brutos, an humanos tantum? illos si dixeris eadem concludo opera, bovem cognoscere lapidem in agro limitaneum, non tantum ut lapidem, sed ut limitem: canem quoque

que Socratem scire, non ut hominem tantum, sed ut Xantippes maritum. Hos vero recte asserueris; Existimo enim relationes ab hominis solius ut intellectu, ita sensu esse perceptibiles. Omne siquidem per accidens reducendum est ad aliquod per se, & quicquid cognoscitur per accidens, idem cognosci debet per se, etiam in eodem animali: Sic brutum videndo dulcedinē recte dicitur sentire per accidens, quia idem brutum per alium sensum percipit eandem dulcedinem per se. Eodem modo substantiæ omnes recte statuuntur objectum sensuum humanorum per accidens, quia eadem sunt objectum intellectus humani per se. Sic relationes sentiuntur à nobis per accidens, intelliguntur per se, Lapidem per se video, limitem per accidens, intelligo limitem per se, non sentio. In brutis vero quia deficit illa superior facultas, deficiet quoque omnis substantiarum, & relationum cognitio, & accidentalis illa quodam modo quadam ratione cognitio, si ad calculum revocetur, apparebit esse mere umbratilis, & nullius modi certa & explicabilis. Annon igitur dicendum erit bruta non percipere tempus ideoque nec temporis differentias cognoscere,

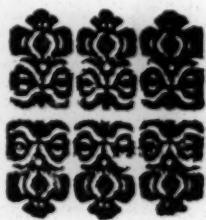
noscere, illud si nesciant, has certe ignorant. Atque ita canis, v. g. non tantum non sciet in particulari se ante tot dies vel menses aliquid egisse vel vidisse, sed ne in genere quidem illud olim se sensitisse cognoscet. Quod illos quoque sensitisse verisimile est, qui dubitandum duxerunt, utrum si non esset anima, esset tempus. Nam non putandum est illos quærere utrum tolleretur tempus, sublata anima sensitiva, sed an esset ulla ejus existentia, non dato intellectu. Adeo necessariam inter tempus & intellectum dependentiam, tum quoad essentiam temporis (in quo errarunt fortasse) tum quoad ejus apprehensionem & distinctam perceptionem (quod verum est) ponendam esse existimarunt.

F I N I S.

o-
m
es
d
i-
n-
c-
et
os
l-
s
o
n
n
n
)

Tractatus Duo;
DE
CREATIONE,
ET
PROVIDENTIA
DEI.

AUTHORE
GUILIELMO PEMBELO,
Anglo, Oxoniensi.

Oxonia, Impensis Edu: Forrest,

BENEVOLO
LECTORI.
S.

 N habes impres-
sam (Erudite Le-
ctor) pulchram
sane & nervosam
virī doctissimi dissertatio-
nem; in qua, tanquam in
speculo, cum lux tum lex
divina providentia plane
opponitur, & plene expo-
nitur; tractatus certe lectu
dignissimus: nostra enim
hoc multum interesse puto,

A 2 ut

Epistola.

ut ipsam Dei providentiam
cognoscamus, etsi fortasse
ignoremus & modum & ra-
tionem omnium actuum qui
sub intuitu & influxu divi-
nae administrationis cadere
solent; Nobis vero hoc sal-
tem persuasissimum esse de-
bet: Deum scilicet patrem
nostrum toti quidem Mun-
do praesse, & pra ceteris
cunctis rebus, humanis acti-
onibus suaviter & sapienter
consulere, neque solum uni-
versis, verum etiam singu-
lis; nihilq; à nobis geri vel
posse sine numine divino,
vel deberi sine sancta ejus-
dem Numinis agnitione;
imo

Ad Lectorem

imo Christianis & piis omnibus tam necessaria est Providentia suprema cognitio, ut ausim dicere sine ea consistere non posse ne prima quidem religionis rudimenta. Quid enim fidem nostram magis firmat, vitamque nostram tam reformat quam cognitio iuxta & agnitio divina providentia? Palam autem est ipsum Diabolum (quocunque pii vertant oculos) innumera parata habere pietatis impedimenta, idque precipue hisce ultimis & pessimis temporibus. Verum cum nobis semel pro fixo

Epistola:

ratoque fuerit, Deum (qui
totus oculus est) ita omnia
curare, ut unum aliquid;
& ita singula ac si illud cu-
raret unicum, tum nullo
negotio disflantur omnes
Diaboli insidia, nobisq; li-
cebit intrepide in pietatis
studio ultra procurrere. Ex
hac etenim doctrina satis
abunde & facile comparan-
tur ea omnia quae opus sunt
ad fidem rite plantandam,
& vitam nostram recte in-
stituendam. Faxit Deus
Omnipotens, qui omnia
sub manu habet, ut hac de
providentia disputatio, Ec-
clesiae emolumento, & Pie-
tatis

Ad Lectorem.

tatis incremento quam fæ-
licissime inserviat. Amen.

Tuus in Jesu Christo,

RICH: CAPEL,

A 4 De

De Operibus Dei

Atque hæc opera non sunt Voluntas ex deliberatione agentis; sed naturæ necessario agentis. & Hæc sunt voluntaria.

Opera Dei sunt

I. Personalia, quæ sunt à singulari Principio; Personam, scilicet secundum propriam & personalem relationem Atque hæc sunt,

1. Simpliciter (a) Personalia; quorum Terminus à quo, & ad quem est regularis. Hæc sunt Opera Relationis, ut Gignere, Spirare &c.

2. Secundum (b) quid; quorum Terminus ad quem est communis, viz. Creatura. Et principium actus commune est in tribus Personis. Terminus autem proprius est in una tantum.

Ut { Creatio Patris.
Redemptio Filii.
Sanctificatio Spiritus sancti.

II. Essentialia, quæ sunt à communi principio, viz. essentia, & terminantur in Creatura. Ut Opera ad extra, quæ sunt ab omnibus personis, servata interim Ordinis distinctione.

Hæc vel { Interna in Consilio & Decreto.
 { Externa in Executione.
De utrisque in Genere.

De

De fine Theologiæ; ubi de operum Dei Divisione.

In is proximus Theologiæ respectu hominis est Vita seu salus æterna, cujus gradus duo sunt; 1. imperfectior, & inchoatus in hac vita, qui dicitur Consolatio, summa nempe lætitia & pax conscientiæ, 10. Ex Fiducia remissionis peccatorum, & poenarum peccatis debitæ, & Reconciliationis. 20. Ex initio sanctificationis et conformatiæ nostræ cum Deo, cum spe & gustu futuræ perfectionis in utrisq; 2, Alter perfectior & consummatus post hanc vitam ex plena Dei fruitione ortus, quando anima & corpus perfecte a unietur cum Deo, &

*a Joh.
14. 3.
1 Cor.
15. 20.*

A §

ex

2 *Finis Theologia.*

b Joh.

4. 2, 3.

2 Per. 1

4. Phil. 3.

21.

ex ea Unione illa fiet Deo conformis in intellectu & voluntate, hoc incorruptibile & pulchrum, utrumq; summe gloriosum in *b* cœlo beatorum permanebit. Hæc de Fine leviter præcognovisse sufficiant, quæ in sequentibus uberius tractabuntur.

Finis iste, nempe Salus nostra, consideratur duplici modo:

1. Primo in Causis suis, quæ sunt Dei opera, & Effecta.

2. Secundo in Subjecto suo; *viz* Homine, ejusq; Statu vario.

Hanc sequuti divisionem, agamus primo loco de Dei operibus, unde tota salus nostra dependet. Sunt autem Actiones sive Actus Dei.

1. **DECRETUM**, quod est Actio Dei, ex Concilio, & Proposito suæ voluntatis omnia omniumq; rerum circumstantias omnes & ordinem, ab æterno in se certo & immutabiliter, tamen libere definiens. *Act. 2. 23. Act. 4. 28. Act. 15. 18.* Quicquid enim vel Creatura ipsa, vel Deus circa eam operatur, id ab æterno, ut ita fieret decretum est, *Ephes. 1. 11. Mat. 20. 29, duo passeruli, &c.* Neque bonæ

Divisio operum Dei. 3

bona tantum, sed etiam Mala malorum Opera iuste decrevit. Malum enim, respectu Dei ordinantis, Boni rationem habet (nec enim datur summum malum) ut ex eo patefiat Gloria Dei in Justitia & Misericordia sua, 1 Petri 3. 17. [si ita velit Dei Voluntas,] &c. Atq; hoc Decretum omnium rerum principium ἐξ αρχῆς est & omnium Causarum Causa. Quia decernit Deus quod vult : quod vult autem efficaciter potest operari. Et si vero sit Principium necessarium, tamen non tollit, nec voluntatis in aliquid libertatem, nec Causæ secundæ naturam, & Proprietatem : sed ordinat, & ad finem disponit constitutum. Unde effectus contingentes, vel necessarii sunt, prout secundæ Causæ natura fuit. Confer, Act. 17, 3. cum Mat. 25. 39. Necessario, & tamen nolens, mortuus est Christus; & contingenter respectu πρίστως. Atque hoc opus sive actus Dei, Internus est & æternum Immanens in ipsa essentia sua.

EXECUTIO DECRETI, est actus Dei, quo Deus omnia, prout præ-

4. *Finis Theologia*

præscita, atque decreta sunt, in tempore efficaciter operatur, & facit ut existant & actu sint. Hujus partes sunt duæ :

1. Operatio sive efficax productio Bonorum quæ sunt & fiunt.

2. Operans permissio, qua Deus idem opus,

1. Permittit ab aliis fieri spontanea permissione, quatenus malum est, deserendo Creaturam in actione, vel detrahendo, vel non largiendo Gratiā. *Rom.* 1. 26. [tradidit] 2 *Tim.* 2. 26. [det ei Deus] Et hoc totum juste, quia nemini debitor est. *Rom.* 9. 15. Et liberum est ei Gratiā dare quibus vult. *Mat.* 20. 15.

2. Guber-
nando &
ordinan-
do.

2. Efficienter Operatur, & quatenus Boni habet rationem, & non tantum nude permittit *Gen.* 30. 20. [Deus cogitavit illud in bonum] ut est *Gen.* 45. 7. *Isa.* 10. 5. [Ille non sic cogitat] Habet vero rationem Boni, ut est 1. Pœna peccati. Pœna enim bonum est Morale, quia Justitiæ opus. 2. Ut est Mera Actio vel Actus. 3. Ut est castigatio, Exercitium Fidei, Martyrium, satisfactio
pro

Divisio Operam Dei. 5

pro peccato, ut mors Christi. *Act. 2.*
 4. supra allegatis locis. Atque hæc
 Actio Dei externa est, & actu Tem-
 porali transiens à Deo ad Creaturas.

Sicut autem Decretum, ita &
 Executio Decreti diversorum sunt
 generum.

— Est quidem Decretum,

1. Commune & gene-
 rale, quod ad omnes
 Creaturas spectat.

Decretum Cre-
 ationis.
 Est } Decretum Guber-
 nationis, seu
 Providentiæ.

Duplex }

2. Speciale, quod ad
 Creaturas rationales,
 Angelos atque Homi-
 nes, pertinet. Voca-
 tur Decretum Præde-
 stinationis. Et constat
 ex

Electio- nis de
 salvandis, } quibus-
 dam An-
 gelis &
 Reprobatio- } Homini-
 nis, de dam- } bus.
 nandis,

Decreto }

His

6 *Finis Theologia &c.*

His ex aduerso respondent Decretorum Executiones.

Sunt 1. Communes.

Executio Decreti Creationis,
quæ est **CREATIO**.
Exec. Decr. gubernat. & Con-
servationis, quæ est **PRO-
VIDENTIA** [Opera Na-
turæ.]

2. Specialis.

Exec. Decr. Elect. in } Angelis bonis Confir-
matio in Statu.
Hominibus electis Re-
demptio & Restau-
ratio; omnique O-
pera Dei gratiosa.

Exec. Decr. Re- } Angelis malis De-
probationis, in } turbatio de sta-
tu. & pœna in
inferno.
Hominibus Reje-
ctio & Præteri-
tio, & Obdura-
tio, & pœnæ, o-
mniaq; iræ Di-
vinæ effecta.

Hic igitur dicendorum ordo fu-
turus est, ut primo de Executioni-
bus

bus Decretorum communiorum, quia de Decretis ipsis parum habemus, vel in Scripturis expressi, vel apud Homines dubitati. Deinde de Decreto speciali, ejusque Executione per varios gradus suos. Erit primum caput de Creatione, alterum de Providentia, tertium de Prædestinatione, in quarto de Redemptione ejusque variis partibus, & mediis, & subjecto, Divina aspirante gratia pertractabimus.

De Creatione.

Opus Creationis duplicem cognoscendi rationem subit; Communem, viz. quatenus universa rerum Natura ab illo communi Principio ipso Creationis tempore fluxit: & specialem, secundum Naturam propriam cujusque generis, Speciei & individui. Hic modus ad naturalem Philosophiam pertinet; ille vero proprie Theologicæ considerationis est. Est itaq; **CREATIO**, actio Dei qua Naturam & res in Natura

tura omnes, tum substantias, tum accidentia, in & cum substantiis, ex nihilo produxit, & sex dierum spatio perfecit, ad suam gloriam, & Electorum salutem. Ad ejus Naturam plenius explicandam consideranda sunt quatuor.

10. Causa efficiens, quæ Deus est; *περκαταρχικῇ*, a Pater; *διμερική* b Filius, & *ετληωτική*, Spiritus Sanctus: a *Act.* 17. 24. b *Col.* 1. niani per. 16. *Joh.* 1. 3. c *Heb.* 1. 1, 2. *Gen.* 1. 2. peram de. *Psal.* 33. 6. *Joh.* 26. 23. Non vero torquent. vel alia Natura, vel Angeli, vel Dæmones, vel Fortuna; ut hæretici, aliique censuerunt. Sed enim Mundum sive rerum universam Naturam non ab æterno extitisse; verum, cum Creatori visum est, juxta Consilium ipsius & voluntatem cœpisse, ab eoque fuisse conditum, nobis, ut certo credamus, persuadent.

1. Primo quidem & principaliter Fides, ut est *Heb.* 11. 3. quæ cum allegatis, tum aliis innumeris Sanctæ Scripturæ locis fundata est. ut *Gen.* 1. & cap. 2. ubi habemus historiam Creationis. *Jobi capita* 37. 38, 39. *Psal.*

Psalmi 104. 136. toti fere. Isai. 40

21. &c. Psal. 33. 9. Iob 9. 8. Apoc. 4. 11.

Rom. 11, 36. Isai. 5. 12. Secundario autem & probabiliter, Lumen Naturæ, hisce rationibus elucescens.

Prima; Origines Gentium à Mose explicatæ, *Gen. 10.* & alibi quæ ab eo confingi non potuerunt, cum aliqua earum memoria tunc extaret apud multos, quæ tamen progressu temporis extincta est.

Secunda; Origines d' Artium, quarum primi Inventores quæ quisque ætate floruerant, constat. Non est autem probabile tot sæculis antecedentibus, sine artibus vixisse humanum genus, atque his ultimis temporibus omnes fuisse & inventas & perfectas.

Tertia; Novitas omnium Historiarum gentilium, quarum antiquissimæ nihil ante Cataclysmum Noachi (ut e Berosus) vel Ogygis (ut Varro) vel initium Monarchiæ Assyriorum Regni Nini (ut Trogus) gestum referunt. Quinetiam ipsa Historia sacra tantum annorum 4000 plus minus est. Quæ tamen vetustissimum

d Cl. A.
lexand.
Strom.

lib. 1.
Joseph.
Antiq. I.
2. c. 2.
Heliod.
lib. 2.
Strab.

geog.
ult. Plin.
1. 7. c. 6.
Polyd.
Invent.
ex Dio.
dor. ant.
1. 2. c. 21.
e Vid.
Joseph.

1. 1. con.
tra Ap.
pionem
& Lu.
cretium
1. 5. Præ.
terea si
nulla fuit
genitalis
origo.

&c.

mum

mum est Antiquitatis Monumen-
tum. Atqui indignissima esset con-
tumelia, atque opprobrium in Ho-
mines illos, qui tot infinitis antea
vixerunt sæculis, si diceremus eos
fuisse adeo vel socordes vel ignaros,
ut non voluerint, aut potuerint res
gestas sui Temporis literis consi-
gnare.

Quarta; Certa series Temporum
ab initio Mundi, ad exhibitionem
Messiæ.

f Aug.

Quinta; Decrementum f Corporis
Civ. Dei. ris & ætatis humanæ; Quæ à majore
p. 15. re robore, quantitate, & vitæ Tem-
c. 9. pore in natura recenti huc usque ad
Plin. 1. 7, pusillum aliquod devenit. Quod si
c. 16. A. ita semper infinitis sæculis decre-
Gell. 1. 3. verat, jam pæne in nihilum redacta
c. 10. foret.

Hom.

Ili. 5.

Juven.

Sat. 15.

Sexta; Series causarum certa, &
impossibilitas processûs earum in
infinitum. Necessè enim est ut de-
tur aliquod primum, quod sit causa
Universalis. Primum autem non est,
nisi sit unum; nec unum, nisi sit Deus.
In tot enim corporum mixtorum
g generibus, quæ continua successi-
one

g Preci-
pue per-
fectorum
Animali-
um.

one generantur & corrumpuntur , oportet concurrere ad unum aliquod in unaquaque specie individuum. Quod vel æternum erat a parte ante ; tandem autem esse desiit : vel in tempore cœpit & productum est , non à causa aliqua naturali (nulla enim erat) nec Cœlum, nec ceteræ causæ secundæ : sed supernaturali , divina scilicet Omnipotentia. Quod si dicatur , mixta quidem omnia in tempore condita fuisse ; verum non creata ex nihilo , sed producta & fabricata ex simplicibus, atq; simplicia ipsa corpora ex aliqua materia prima Deo coæterna, eodem Dei artificio extructa & formata olim fuisse : Pernegandum est dari posse substantiam aliquam æternam , quæ Arist. non sit Deus. Essent enim duo prima, quod est impossibile. Præterea I. I. c. 20. cum alia omnia sint imperfecta, oportet ut [esse sui] ab uno aliquo perfectissimo mutuentur. de cœl. I. I. c. 20. Diod. Si- cnl. I. c. 2. Ang. civ. Dei I. 28.

Septima; Testimonium rotius sæculi h Antiquitatis, quod ex ipsa naturæ voce , & veritatis sensu haustum, aliquod ponderis in hoc negotio c 39. & I. I. c. 4 & I. 12. c. 17. Lact. I. 7. c. 3.

¶ Tum
Philo-
soph. tum
Poetar.

imo ipsi-
us Ari-

stotelis
(quita.

men ma.

xime hic

nobis ad-

versari

videtur)

ut patet

ex his lo.

cis. Rhet.

l. 2. c. 23.

De gene-

rat. l. 2. c.

20. text.

58.

tio haberi debet. Omnium enim;
præsertim i sapientiorum consensus,
& authoritas universa huic originem
& initium assignavit.

His possunt addi & hæ rati-
ones.

Octava; Res ut est, ita agit: Arqu-

Deus in essendo ab alio non pendet:
ergo neque in operando materiam
præjacentem requirit.

Nona; Ars præsupponit Natu-
ram; Natura vero materiam. Deus
qui causa est excellentior in operan-
do, nihil præsupponit.

Decima, Prima causa (viz. Deus)
est infinita, ergo potest quicquid
non implicat contradictionem. Cre-
atio vero rerum in principio tem-
poris non implicat. Ergo, &c.

His rationibus efficitur, mundum
non esse æternum, sed à summo o-
mnium artifice in tempore creatum
fuisse. Imo neque potuisse ab æ-
terno existere, si ita Deus voluisset
illum ab æterno creare. In hac vero
quæstione tractanda, subit mirari
vel ignorantiam, vel incogitantiam
Conimbricensium, qui creationis
ne-

nim; negotium copiose & explicantes; k Com-
 nsus, cum primum dixissent, l Creationem men. in
 inem Naturæ lumine cognosci potuisse, Arist.
 ac reipsa cognitam fuisse (nam m A- Phys. 1.8.
 rati- ristotelem cognovisse) postea n ta- c. 2.
 men affirmant, Quod spectato solo Quæst. 1.
 rqui Naturæ lumine, nullam rationem Quæst. 2.
 der: adduci posse, quæ creationem pa- Art. 1.
 iam lam demonstrer. Preterea, quando m Ib.
 o definivissent Creationem esse rei Quæst. 2.
 aru. ex nihilo productionem, atque Mun- Art. 2.
 Deus dum ita esse creatum in tempore, n Ib.
 an. p confutatis Philosophorum adver- Quæst. 3.
 us) sariis rationibus, probassent; subji- Art. 3.
 uid ciunt, potuisse Mundum ab æterno o Quæst.
 re. creari. Istius enim q Quæstionis [Nū Art. 1.
 m- aliquid à Deo ex æternitate pro- p Quæst.
 am creari potuit] partem affirmantem 4. Art. 3.
 defendunt, atque r asserunt, Non & 4.
 o- tantum substantias incorporeas, ut q Quæst.
 m 6 Art. 2.
 e- 7. Quæst.
 et 7. Art. 1.
 ro
 ri
 m
 is
 e-

Angelos, sed etiam corporeas, sive
 permanentes, ut Cœlestia corpora,
 sive corruptioni obnoxias, ut homi-
 nes &c. potuisse à Deo ab æterno
 produci & effici, atque in infinitum
 (ex utraque parte) tempus conser-
 vari. Et hoc neque Deo creanti, ne-
 que rebus creatis, neque ipsi Crea-
 tionis

- § Quæst. tionis Naturæ repugnare, ausi sunt
 6. Art. 2. affirmare. § Prolatis instantiis de so-
 le, qui, si æterne fuisset, æternum il-
 luminâset (Dei autem virtus minor
 Solis virtute non est) & de Verbo
 Divino, quod ab æterno producitur.
 At enimvero & in ista ratione, & in-
 stantiis, major insit insania, an im-
 pietas, non facile dixeris. Ita plane
 in t solvendis rationibus, quibus ve-
 ritas partis negativæ firmissime
 probatur, ridiculum certe est, quam
 se misere & infelicitè in cudendis
 distinctiunculis torqueant & fati-
 gent. Sed consule, si placet, locum.
 Libet enim nugas istas omittere, ut
 & alias ineptias. De anni Tempore
 quo Mundus est conditus, An æstivo,
 autumnali, an vernali; & de die eti-
 am quo creatus est, quem illi « ma-
 gistraliter definiunt eundem esse
 quo Christus resurrexit à mortuis
 (Quod factum est die à Creatione
 octavo) Suffecerit nosse Mundum
 creatum esse à Deo in x Principio
 (i. e.) in initio temporis, vel simul
 cum tempore, potius quam in tem-
 pore. Primum enim instans, & mo-
 men-

e Quæst.
 6. Art. 1.
 & 2.

25. Art. 2.

x Gen.
 1, 1.

mentum Creationis, fuit principium
omnis subsequentis, non finis præ
cedentis temporis.

2° Materia Creationis, distingui-
tur duplici modo, prout ipsa Crea-
tio duplex est. Nempe, vel

1. Primaria & immediata. Et hu-
jus Creationis nulla prorsus mate-
ria fuit Deo coæva: aut ab eo exi-
stens. Etenim Deus principium de-
dit Naturæ, non per naturam, sed
per se immediate. Cumque Deus sit
infinitæ Potentiæ, omnem materi-
am necessariam necessario excludit.
Quare Divina Potentia, non ex ali-
qua præexistente & substrata materia,
sed ex Mero nihilo & non ente Na-
turam Entium primo eduxit. Atque
hoc modo creabantur.

1. Substantiæ omnes incorporeæ,
& immateriales, & supercœlestes, ut
Angeli, & Coelum Empyreum, & A-
nima rationalis. Quæ enim Materi-
æ expertia sunt, ex Materia fabricari
non possent.

2. Substantiarum omnium corpo-
rearum, & materialium primum
principium, & subjectum (si quod e-
rat

y Recker.
System.
logic. l. 1.
sect. 2.
c. 17.

rat ejusmodi) ex quo deinde singula factæ sunt & constant. viz. Materia prima, ingens illa massa, rudis, & indigesta moles, tenebrosa & obscura, partim Aquea, partim Terrea, sicut describitur his Conditionibus Gen. 1. 2. Et à Mose vocatur Terra, ab aliis Chaos. Hanc Materiam volunt existere, tum informem, i.e. omni forma secunda, distincta & specifica privatam, tum formatam, scilicet communi & y prima forma: postea vero per divinam Potentiam specificas omnium corporum simplicium, & mixtorum formas induisse. In qua sententia etiam maximi semper fuerint, tum ex Ethnicorum, tum ex Christianorum numero viri, tamen haud videtur admittenda propter has à multis aliis rationes.

1. Nulla dari posse ratio probabilis videtur creandi istius Chaos confusi, ex quo deinceps omnia distincta prodirent. Cum Deo æque facile, & multo magis certe gloriosum fuerat, rerum omnium Species distinctas & perfectas primum creare, quam ex

præ,

creata Materia postea extruere; Nisi cum ratio evidens Divini consilii pater, ut in creando Homine.

2. Repugnat natura Materiæ primæ, ut separata, & per se existat, sub forma aliqua Communi, & generali sicut cum necessario existebat. Quod si dicatur existisse etiam sub formis specificis omnium corporum naturalium, verum non distinctis, sed inter se confusis & commistis, abhorret ab ista confusione intellectus, cum Humanus, tum Divinus. Neque nos, ut fieret, capimus, neque Deus (confusionis minime Author) factum voluit approbare.

3. Revera, materia ista non ita informis, ut hi interpretantur, existit, sed sub formis specificis, & distinctis corporum duorum Naturalium, Terræ & Aquæ. Sicut describitur, *Gen. 1. 2.* verbis clarissimis, Forma autem aliqua communis distinctionem efficere non potuit. Neque sine absurditate insigni potest Materia omnium rerum prima dici vel Terrea, vel Aquea.

Itaque per hæc verba, [in princi-

B

pie

pio Creavit Deus Cœlum & Terram] intelligimus, vel generalem propositionem postea per partes explicandam, vel potius Cœli nomine, partim Substantias spirituales & cœlestes, partim ipsa Sphærarum corpora ; & Terræ nomine ipsum Terræ corpus Aquis supernatantibus coopertum , quorum utriusque conditiones mox ver. 2. describuntur (non Chaos aliquod, & Materia prima rerum corporearum) ut in sequentibus exprimeretur, cum sumus de Creationis forma acturi. Et sic de primaria & immediata Creatione. Sequitur,

2. Secundaria & Mediata, cum res producitur ex Materia præexistente, & præcreata ; ita tamen rudi & indisposita, ut pro nihilo haberi possit. Sic creatus est Homo ex pulvere, five limo Terræ, *Gen. 2. 7.* Item Bestiæ & Aves(a) ex Terra, *Gen. 2. 19.* Quod tamen Deus fecit ex mero bene placito, nulla cogente necessitate, nec ipsum in agendo adjuvante materiæ assumptæ Potentia.

3. Forma Creationis, vel respectu Dei,

Dei vel ratione rerum Creatarum *b* Gen. 1. *fiat*
 considerari potest. Modus Creatio- &c.
 nis, quoad Deum, est, Quod Deus Psal. 33.
 non ex necessitate Naturæ suæ 6. 9.
 Mundum creavit, sed secundū Vo- Rom.
 luntatis suæ æternum & immutabi- 4. 17.
 le, attamen liberrimum Decretum. Psal.
 Quod solo nutu *b* verbóq; sine ulla 148. 5.
 mutatione, fatigatione, conatu, & Omnes
 labore omnia condidit, & stabilivit. Creatu-
 ra factæ
 Ut liberè, ita facilè fecit omnia. sunt

Forma, respectu rerum creatarum, est vel juxta Ideas & formas

1. Interna, ipsa *viz.* Naturæ vis æternas
 & potentia, tum rebus omnibus in men-
 modo & ratione communi; tum te divi-
 singulis speciebus, secundum par- na.
 ticularem cujusque essentiam, & Act. 15.
 conditiones, à Deo impressa. Per 18. Exo.
 quam ad proprias vel communes o- 25. ult.
 perationes potentes redduntur. Ista au-
 tem e-
 xempla-

ria & archetypa in Deo non differunt re ab essen-
 tia Dei. Sed sunt ipsæmet essentia Dei concepta à
 Deo, prout est à Creaturis immutabilis. Atque hæ
 Ideæ sunt æternæ & immutabiles. Quas Deus in
 operando necessariò respicit, & sequitur sine Va-
 riatione: Artifex potest pro re nata mutare Ideam
 præconceptam; non sic Deus. In Deo enim o-
 mnia continentur relucet, quæcunq; effici pos-
 sunt. Vid. Pol. Synt. l. 5. c. 7. B 2 2. Ex.

2. Externa, partim instantanea rerum omnium productio, partim Dispositio productorum ornatissima, & cum in se, tum inter se ordo pulcherrimus. De priore latius dicamus.

Et si enim Creatio facta est in momento respectu singulorum corporum separatim spectatorum, tamen respectu omnium, non instanti, sed sex dierum spatio perfecta est. Quæ tamen Dierum interstitia non tempoream ejusdem actionis successionem, sed diversorum operum ordinem denotant, eo fine ut ostenderetur Dei.

1. Potentia in producendis, quoscunque voluit, effectibus, etiam sine causis naturalibus, dum Lucem præbet Mundo, fœcundat Terram, stirpes ex ea elicit, ante creatum Solem & Lunam.

2. Bonitas & Liberalitas, dum Creaturis, etiam nondum natis prospicit, atque animalia in terram stirpibus & pabulo, homines in Mundum rebus omnibus ad vitæ Necessitatem,

firatam, et voluptatem instructissimum introducit.

3. Non perfunctoriè sed diligenter, et distinctè opera Creationis consideraremus, Nos igitur singulorum dierum Opera sigillatim recenseamus, Fuit ergo opus

Primi diei quadruplex. 1. Cælum, sub quo nomine comprehenduntur

1. Cælum Empyreum, primum et immobile, quod vocatur in Scripturis [cælum *b* cælorum] *Act.* 1. 11.

Eph. 4. 10. 2 *Chor.* 6 18. *Ps.* 148. 4.

2. Intelligentiæ cœlestes sive Angeli. Quorum cognitio vel communior est, vel particulatior. Illa versatur in investigandis illorum essentis, et conditionibus Immaterialitatis, Cognitionis, et Rationis intelligendi Voluntatis, Potentiæ, et Motus, Simplicитatis et Localitatis, atque ejusmodi, quæ etsi in Scriptoris traduntur, quatenus sufficit ad salutarem scientiam, tamen in Meta-

b Item
tertium
Cælum
Paradisus Sa-
crarium
Patria,
Sinus A-
brahæ.
Hoc Cæ-
lum cor-
porea-
tum est,
etsi sub-
tile &
lucidum.

physicis, aut in aliqua Disciplina Pneumatologica, subtilius et curiosius perquiruntur. Eo rem referamus; Hæc autem respicit Angelorum sta-

c Quæ
 Massa
 vocaba-
 tur ina-
 nis &
 Vacua
 respectu
 ornatus
 illius
 pulcher-
 rimi,
 qui po-
 stea erat
 introdu-
 cendus,
 &c.

d Sic
 Jun. in
 Gen. 1. 3.

e Imò
 planè
 verum.

tum, sive Integritatis, sive Lapsus;
 atque etiam Officia & Ministeria,
 de quibus acturi sumus, partim in
 sequenti capite de Dei providentia
 (cujus Ministri Angeli sunt) partim
 inferius, cum de peccato tractabi-
 mus. 3. Cœli nomine possumus in-
 telligere ipsas Sphæras cœlestes,
 quas primo die creatas fuisse haud
 verò absimile est: Creatas scilicet
 primo die, sed sine luminibus istis
 Stellarum, quibus quarto demum
 die adornatæ sunt.

Secundum & tertium opus, erat
 Terra & Aqua inter se conjunctæ;
 Aqua enim supernatavit. Terram
 totamque ejus superficiem circum-
 ambavit, & fermentabat, & limosam
 efficiebat c.

Quartum opus, Lux erat extraor-
 dinaria planè, neq; in quo subjecto
 hæsit certò constat. Sive illud Aqua
 fuerit, in tenuioribus superficiei
 partibus; sive d ignis, qui tamen
 primo die creatus fuisse non videtur:
 sive Sphæræ cœlestes, quod e veris-
 similius est.

Secundi Diei fuit, 1. Expan-
 sum

sum **וְיִקְרָא** Vastissimum illud spatium inter Terram & Æthera comprehensum Elementa Aëris & Ignis. Hoc spatium Cœlum vocatur, (v. 8.) tum plurimis aliis locis in Scriptura. 2. Divisio Aquarum superiorum ab inferioribus. [i.e.] Nubium, quæ in media Aëris regione sunt; à Fontibus, Fluminibus, & Mari quæ sub infimam regionem resident. Nubium seu Aquarum supra Firmamentum nomine possumus intelligere omnia Meteora, tum Aquea, tum ignita, quæ tum in Causis suis creata sunt.

Tertii diei opus triplex fuit. 1. A. quarum inferiorum in unum locum confluxus, qui appellatus est Mare.

2. Exsiccatio Terræ, ut esset alēdis animalibus & Plantis apta. 3. Germinum & Plantarū omnis generis productio, Gen 1.9, 10, 11, 12. 13.

Quarti diei Luminaria, tum majora, Sol & Luna; tum minora, ut reliquæ Stellæ

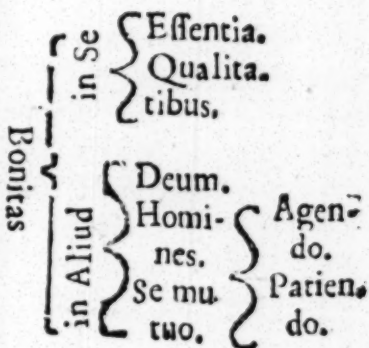
Quinti diei, Pisces & Aves.

Sexti diei opus duplex: 1. Animalia omnia Bruta terrestria. 2. Ho.

mo mas & foemina. Adam ex pul-
vere terræ, quo haberet humilita-
tis argumentum & stimulum in ip-
so sinu suo, nec ob excellentiam ad-
versus Deum insolesceret. Eva au-
tem ex cista Adami in signum ar-
tissimæ Conjunctionis, & amoris
inter virum, & uxorem colendi. In
Homine vero cessavit Creatio, tan-
quam, 1. In perfectissimo Divini
artificii opere. 2. In Fine cui reli-
quæ destinatæ sunt. Adamo enim
velut Principi & Domino, cæteræ
Creaturæ, ut Mancipia, Creatoris
benignitate addictæ sunt.

Ex his omnibus quæ de Forma
Creationis dicta sunt, oritur illud,
quod vel prestantissimæ Formæ lo-
cum obtineat. Nempe.

Bonitas Cre-
aturæ, quæ
est excellen-
tia Naturæ
Dei, efficaci
operatione ei
indita, ex-
pers omnis
defectus, De-
formitatis, &
Mali sive Cul-
pæ, sive Pœ-
næ. Erant e-
nim ōnia quæ
creabantur,
Valde bona.
Gen. 1. 31. Est
vero hæc Bo-
nitas duplex.)

1. Generalis omnium Creatura-
rum, viz Integritas & perfectio
omnium Donorum, & virium Na-
turalium, quibus potuit suas exer-
cere operationes conformes Divi-
næ Voluntati, & ordinatas, ad pro-
prium Finem.

2. Specialis Creaturæ rationalis,

B 5

An-

Angelorum, & Hominum, qui donis supernaturalibus ornati sunt, quæ vocantur Sanctitas, five Imago Dei. *Gen. 1. 26.* De qua infra dicturi, cum de triplici Homini statu tractabimus. Sed de Forma, restat ultimo loco.

3. Finis ultimus atque summus operantis, est Dei Creatoris Gloria in illustranda sua Potentia, Bonitate, & Sapientia. Quas Dei virtutes in omnium Creaturarum Existentiâ, Excellentia, Ordine, & mirabili 1. Artificio elucescentes, voluit Deus à Creaturis rationalibus agnosci & celebrari. *Psal. 19. 1. Pro. 16. 4. Psal. 104. 24. Rom. 11. 36.* 2. Proximus autem est ipsius operis: ut omnia suis usibus Homini inserviant, præcipuè verò ad Electorum salutem promovendam. *Gen. 1. 28. Psal. 8. 4, 5, 6. &c. 1 Cor. 3. 22.*

2 Tum e-
tiam pru-
dentissi-
ma rerū
guberna-
tione, &
adminis-
tratio.
ne. ut Is.
40. 26.

De Providentia,

Creationē sequitur Doctrina de Providentia Dei. Sicut enim res sine Deo non exstiterent, ita non possunt subsistere sine Dei Providentia. Proximum itaque est, ut Divinam Administrationem in Mundo regendo conservandoque, quantum possumus, explicemus, Qua in re Duo investiganda veniunt.

Quod sit Providentia qua Mundus gubernatur.

Quid sit. Illud enim à multis im-
pie negatur; hoc vero in multis est
obscurum & difficile.

Primo. Quod ad primum. Dari Providentiam aliquam Mundi Gubernatricem, & si non tantum Epicuri de grege Porci plane inficias eant, & Stoici Deum Necessitatis vinculo, causis secundis alligantes, & deniq; Peripateri cos cogitantes Deum neglecta particulari cura, universaliorum tantum causarum, (ut motuum cœlestium, &c) actiones

nes moderari, & regere : verum etiam omnibus fere nonnulla dubitatio exoriatur, propter

1. Innatam Superbiam, bona Deo accepta ægre referentem.

2. Carnale Judicium, cui fortuita omnia videntur, præsertim Voluntates Hominum.

3. Mentis Angustias, Deum nostro modulo metientis, & omnium rerum administrationem, vel difficilem, vel impossibilem, vel indignam Deo arbitrantis.

4. Obscuratam ex Lapso hujus rei Cognitionem, & ex eodem fonte ortum declinandi conspectus Divini studium.

5. Confusiones & peccata ; quæ (Mundum Deo gubernante) vix fieri posse videntur : Tamen credit Ecclesia & docet nihil in Mundo fieri, sine certo, & definito Dei Consilio ; atque circa veritatem certissimi hujus & summe necessarij totius Religionis fundamenti, validis se communit Argumentis, contra Errorum, & Opinionum Impietates. Ea sunt hujusmodi :

1. Pides

1. Fides sacræ Scripturæ testimoniis infra recensendis, innixa, & stabilita.

2. Rationes Demonstrativæ, petitiæ.

1. A Posteriori; Ex operibus Dei, ut, 1. Ordo Rerum sapientissimus, cum Naturalium, tum Politicarum, quia Natura bruta aut casu, aut fortuna constitui non potuit: nedum conservari. 2. Notitiæ naturales, seu Lex Naturæ in discrimine honestorum & turpium. 3. Quies vel cruciatus Conscientiæ ex observata vel violata Lege ista. 4. Poenæ & præmia factis hominum congruentia: quæ probant Judicem esse aliquem hujus universi, qui Leges tulit; & vindicem scelerum, cujus severitatem effugere non possumus. 5. Motus Heroici, virtutes & Dona singularia Principibus, Magistratibus Artium inventoribus, Artificibus, &c. à Deo data in utilitatem communem humani generis. Quæ etiam salutaria organa tollit, cum Gentem vel Seculum puniturus est. Cujus rei exempla omni ætate plurima reperiuntur.

periuntur. Denique iisdem rationibus, & Deum esse, & Providentiam dari confirmatur. De quibus in Capite de Deo, supra.

2. A Priori, ab attributis & Natura Dei.

1. Deus est ; ergo est Providentia.

2. Omnipotens Dei Voluntas, per quam omnia fiunt ; sine qua nihil potest contingere.

3. Infinita Sapientia, qua potest rebus omnibus, quæ in suo regno geruntur, interesse ; ut nihil sine ejus consilio fiat.

4. Justitia in distribuendis præmiis, & pœnis : Atque Bonitas, qua se Creaturis communicat.

5. Præscientia rerum omnium, immutabiliter pendens à Consilio, & Decreto Divino.

6. Curat fines rerum ; ergo & media ad illos fines.

7. Est prima Causa, ergo secundæ ab illa pendent. Et Natura, ut Dei instrumentum, acta ab illo principio universali agit, & meta movet se, aliaque secundum se.

Quid

Quid sit Providentia, proximo loco videndum est. Per Providentiam non intelligimus Præscientiam, vel præfinitionem omnium rerum in Deo; sed temporalem & externam executionem istius Decreti in actuali rerum administratione. Ita ut PROVIDENTIA sit, Actio Dei externa, & temporalis, qua Deus omnia & singula, quæ sunt fiuntque, tum Creaturas, tum Creaturarum facultates & actiones conservat, gubernat, disponit, & ad media ultimūque finem determinato modo dirigit secundum liberrimum Decretum, & consilium Voluntatis suæ; ut ipse in omnibus glorificetur, in qua definitione explicanda tria nobis perpendenda veniunt, 1. Objectum. 2. Gradus. 3. Species providentiæ.

1. Objectum Divinæ providentiæ. Materia autem circa quam versatur, est, ut verbo dicam, Res omnes: Specialius autem possumus eas distribuere in Res quæ

§ 1. Sunt & Naturam habent permanentem, siue illæ sint,

1. Sub-

1. Substantiæ et Essentiæ Creaturarum, vel immaterialium, vel corporearum, quocunque modo, sive in genere, et specie communiter, sive particulariter in Individuo spectentur.

2. Accidentia, ut Quantitates, et Qualitates omium rerum: Nec ex tantum, quæ sunt Naturæ communis in ortu et integritate sua; sed etiam illæ, quæ annascuntur Naturæ particulari, ex lapsu aliquo, et Defectu. Atque utraque hæc rerum genera subjacent Divinæ providentiæ, ut quoad Naturam, ita quoad usum, quatenus sunt vel

1. Fines ultimi, aut intermedii.

2. Media ad fines, sive ordinaria, sive extraordinaria, sive necessaria, sive contingentia.

§ 2. Fiunt, quæ naturam habent fluxam, et in transitu, ut omnes Creaturarum Actiones, Operationes et Motus, necnon passionēs, quæ distinguuntur duobus modis: Ratione.

* 3. Principiorum et Causarum efficientium, atque sunt vel

1. Na-

1. Naturales, quæ a Natura per se efficiuntur, sine Voluntatis actu aliquo. Cujusmodi sunt Actiones omnium inanimatorum atque Viventium & Animalium Brutorum, sive oriuntur a Natura communi, seu particulari instinctu, inclinatione naturali. Quinetiam Hominis, quoad istas Naturas genericas, & ut Appetitus suus Voluntatis naturalis instinctu ducitur. Cujusmodi sunt, Vivere, Edere, Bibere, &c.

2. Voluntariæ, quæ a principio singulari voluntate, scilicet, rationali, & intellectiva producuntur, ab Angelis & Homnibus. Idque vel per Consilium, & Deliberationem, & dicitur, Voluntas electiva; vel ex inconsulto impetu, quæ est Voluntas per Causam.

* 2. Qualitatum duplicis generis.

1. Vel.

¶ 1. Necessitatis, ut quæ aliter fieri, aut esse non possunt. Hæc Necessitas duplex est.

§ 1. Absoluta, quomodo necessaria sunt,

1. Na-

3. Naturæ principia, per se, & per omnia immutabiliter & infallibiliter necessaria. Ut [Totum majus parte. Bis duo sunt quatuor.]

2. Quæ oriuntur ex Naturæ principio intrinseco.

1. Materiali, [Compositum ex contrariis necessario interit. Corpus est quantum.]

2. Formali, [Ignis urit, Grave deorsum tendit.]

§ 2. Hypothesica, Necessitas Conditionis & consequentiæ. Quo modo necessaria sunt, quæ in supposito aliquo Naturæ Principio interno aut externo, necessitatem induunt. Ut [Dato vacuo, aër necessario descendit, & aqua ascendit.]

§ 2. Contingentiæ, quæ aliter fieri possunt, aut quæ poterunt esse, vel non esse. Hujusmodi propriæ sunt, quæ accidunt individuis & singularibus, sive oriuntur à Causis; naturaliter agentibus, ut Casus, sive à voluntariis, ut, quæ per Fortunam fieri dicuntur, ut [jactus alex, Sortitio, si Tegula subeuntis caput in lapsu conterat.]

2. Vel

2. Vel

1. Bonitatis, }

2. Malitiæ, } five Natura-

lis; quæ est ex communi conditione principiorum Naturalium in Naturalibus Actionibus; five Moralis, ex singulari principio oriundæ in Actionibus Voluntariis.

Ad hæc omnia, non tantum quæ magna sunt & ardua, sed etiam minima & vilissima, Divina Providentia se extendit. Quæ variis Scripturæ locis confirmari potest; tum generalibus, ut, *Eph. 1. 5. Psal. 94. 8. Ex Act. 17. 25. 28. Eccles. 3. 1. 11. 1 Sam. 2. 3. Lament. 3. 37.* tum specialibus de rebus naturalibus & necessariis, ut *Psal. 147. 89. Psal. 136: 25. Mat. 6. 26, 30. Psal. 104. ferè totus; Job. 37. 2, & c. Job. 38. Isa. 51. 15. Ps. 135. 7.* Ubi cura Dei de Brutis Vegetantibus, Meteoris omnibus, & c. describitur. Item de rebus Voluntariis, five Actionibus humanis bonis malisque; ut *Pro. 36. 1, 9. Jer. 10. 23. Psal. 129. 1. & c. Ps. 33. 13, 14, 15. Job. 12. 20* De honoribus, *Psal. 75. 6, 7.* Calamitatibus, Morbis, Pœnis, ejus.

eiusmodi. *Amos* 3. 6. *Iob* 5. 18. *Iob* 12. 14, 15. & c. 1 *Sam* 2. 6, 7, 8. *Isa* 45. 7. Rerum publicarum period. s. *Dan* 2. 21. *Dan* 4. 32, 35. De Actionibus hominum particularium, ut *Cyri* *Isa* 45. 13. Omnium Regum. *Pro* 21. 1. Judæorum contra Christum. *Act* 4. 27, 28. Shimei maledicentis. 2 *Sam* 16. 20. Regis Assyriæ. *Isa* 10. 5. Fratrum Josephi, *Gen* 45. 8. et *cap* 50. 20. Sic irritum fecit consilium Achitophelis. 2 *Sam* 17. 14. Et Gentium. *Psal* 33. 10. Item de rebus fortuitis et Contingentibus. *Exod* 21. 13. Homicidium inconsultum. *Prov* 16. 33. Sortes. Sic in Calamitatibus *Jobi*. *Iob* 1. 21. Lapsus pastorum. *Mat* 10. 29, 30.

Tam latè igitur diffunditur Providentia, quam ampla est ipsa rerum Universitas. Nihilque ejus curam fugit, non ipsæ quidem rerum Minutiæ, quin has etiam Deus regit, et ordinat pro libitu Voluntatis suæ. Nec passerculus in terram labitur, nec de capite capillus, vel de arbore folium cadit, sine cœlestis Patris Providentia, Nempe etiam

etiam hæ res Essentiam bonam habent, et Usus, Finemque bonum, etsi nobis sæpius incognitam. Ut igitur illam habent à Divina Potentia creante et conservante, ita in hunc per Divinam Sapientiam, Providentiam et Bonitatem disponuntur, et determinantur.

Sunt, quia Deus voluit Esse: neque minima creasset, si minima contemneret. Sic de objecto. Sequuntur

2. Gradus seu Partes, seu Actus diversi Divinæ Providentiæ, qui exercentur circa Objecta ante enumerata. Hi sunt,

2.
Gradus.

§ 1. Conservatio, *οὐκ ἐξ ὧν αὐτὰ ὄντι*, quæ duplex est.

* 1. Existentiæ, quæ est continuatio rerum per Creationem existentium. Tum

1. Specierum, ut Humani generis, etc. quas Deus continua successione, et generatione perpetuas efficit.

2. Individuorum, quæ conservantur à Deo ad tempus, quamdiu ipsi visum erit.

* 2. Vir.

* 2. Virtutis, quæ est propriarum cujusque Creaturæ virium ad operationes, & perfectiones ejus pertinentium, sustentatio, motio. Utraque describitur, *Act. 17. 28.* [*In eo vivimus, movemur, & sumus.*] & *Tim. 4. 12.* [*ὁ θεὸς πάντων αἰνθρῶν πῶν*] dicitur. & *Job.*

Hic verò circa dependentiam rerum & Actionum à prima illa, & universali Causa, duæ notandæ sunt regulæ.

1. Principium primum sic agere in Principiis inferioribus, ut nihil de illis detrahat: sed integras relinquat Actiones ipsorum ordinariæ. Sic enim Deus agit, ut ipsa interim proprios motus exercere & agere sinat.

2. Principium illud primum agere per inferiora, secundum inferiorum modum, & rationem. Quotiescunque enim multæ causæ coordinatæ incidunt, Effectus ultimus non sequitur Causam primam Necessitate vel Contingentia, sed Causam proximam. Unde Fatum Christianum naturale, nempe series, & ordo
Cau-

Causarum naturalium, à prima Causa dependentium, quæ nisi ab eadem impediuntur, vi & Natura eisdem producunt effectus.

§ 2. Gubernatio seu Rectio, qua Deus jure Monarchæ de omnibus rebus statuit, & disponit, easque regit pro libertate voluntatis suæ. Est Jus Vi^l hæc gubernatio plane Monarchica, tæ & & ordinatissima; quia una, & sum. Necis^l ma atque absolutissima; quia penes Deum, ut absolute consideratur auctoritas. Jus atque Dominium est absolutum, & merum in omnes Creaturas, ut possit de iis statuere quicquid ei libitum est, & disponere in fines, quoscunque ei placitum erit. Actio vero Dei gubernantis, est in genere duplex.

I. Permittens (*περμιττω κατὰ συγγνώμην*) cum Deus actiones Creaturæ non inhibet: sed Agentis voluntati permittit earum modum. Idq; vel

Simpliciter & absolute, cum permittit id quod posset immediate inhibere, ut [Adamum permisit labi] Vel;

Ex

Ex suppositione aliqua, humanæ conditionis aut infirmitatis. Sic Repudium Judæis permittit, ob duritiem Cordis, & alia multa in veteri Testamento.

2. Perficiens & agens (*τελειοποιῶν καὶ ἐκτελεῖν*) qua Deus perficit, & efficaciter agit in rebus omnibus & singulis, quicquid sui Operis est: sive quicquid est Bonum natura communi aut singulari. Hæc cernitur & dignoscitur multis modis: In

1. Præcipiendo, sive Legum præscriptione, qua Deus ut summus Monarcha & Legislato Creaturis rationalibus leges & Normas agendi ponit & promulgat.

2. Executione Justitiæ, sive distributione Præmiorum, & Pœnarum: cum Deus subditos defendit, & remuneratur; rebelles autem pœnis condignis plectitur. In qua tanta est æqui bonique observata ratio, ut bonis in hac vita nunquam Male, & malis nunquam Bene (proprie legendo) contingat.

3. Ordinationem, qua Deus omnes res, omniumque Res, Actiones & Mo-

g Rom. 8.28.

Motus, in suum ordinem (quamvis inordinatissima sint) & ad certos fines disponit, & perducit admirabili sua sapientia. In hac ordinatione Deus tria efficit.

1. Constituit rebus omnibus, ut formam; ita Fines suos, vel proprios & proximos, qui naturales sunt; vel ultimum illum & Communem, supranaturalem, viz. Gloriam suam in Justitia sua, & Gratia.

2. Media omnia in hos fines disponit.

3. Disposita efficaciter promovet, & modis sapientiae Divinae cognitis, sive revelatis, sive occultis, in fines statutos deducit.

Atque hae sunt Actiones Providentiae communiter spectatae; Proximum est, ut de iis dicamus particularius in relatione ad singula subiecta, sive objecta Providentiae, Itaque,

1. Naturae & Essentiae rerum, omniaque; Accidentia naturae Integrae, Divinae subjacent Providentiae, modis omnibus, conservationis, gubernationis, efficacis & ordinationis.

C

Acq

42 *De Providentia.*

Accidentia vero Naturæ læsæ ut deficientis gubernantur permissive, & ordinantur efficaciter.

2. Fines rerum & Media cujuscunque generis ad eos ducentia omnibus modis constituuntur, reguntur, & ordinantur à summa Providentia.

3. Actiones omnes, Naturales & Voluntariæ subjacent Divinæ Providentiæ.

1. Conservanti, Deus enim rerum Naturas, & Libertatem Voluntatis conservat.

2. Gubernanti, efficaciter & moventi, Quia Deus, ut Principium Universale, reliqua Principia movet, ut agant.

3. Ordinanti, quia Deus omnes Actiones Creaturarum in fines ipsis præstitutos disponit, & deducit.

4. De rebus Necessariis & Contingentibus, cum major sit difficultas, earum Naturam altius repetendo scrutabimur.

Necessitas & Contingentia est ordo immutabilis vel mutabilis inter Causam & Effectum.

Nec

Necessitas duplex est,

1. Absoluta, & simplex, eorum quorum Opposita sunt impossibilia, atque implicant contradictionem, cum natura Causæ & subjecti; ut [Deus est bonus, infinitus, &c. sic omnia principia Naturæ [Idem non potest esse, & non esse. Totum est majus parte.] &c. atque omnes propriæ passiones Essentiam consequentes, sub quarum opposito, subjectum sine contradictione concipi non potest; ut, [Homo est risibilis, Voluntas libera, Ignis est calidus,] &c.

2. Consequentia ex hypothese & conditione, quæ est eorum, quorum opposita non sunt absolutè impossibilia, aut contradictoria, sed quibusdam positis aliter esse non possunt; quæ tamen poni non fuerat necessarium. Estque ex triplici Conditione.

1. Decreti divini immutabilis: Quod enim Deus decrevit, necessario fit, tamen liberrimè: quia ab æterno poterat, vel non decernere, vel alio modo decernere. Sic Mun-

us necessario creatus est, & hac quidem Forma, vid. *Matth.* 26. 53, 54.

2. Causarum secundarum Naturalium. 1. Quæ sic à Deo sunt conditæ, ut jam existens, non impediat nec mutata, non possunt aliter agere, quam agunt: sed sunt determinatæ ad unum oppositorum, quæ tamen vel non existere omnino, vel impediri, vel mutari ab illo poterant. Sic ignis urit necessario: à Deo tamen Babylonicus impeditus est. 2. Vel quæ sic sunt à Deo conditæ, ut sint indifferentes ad oppositos effectus producendos, vel suspendendos: tamen vel à Deo, vel ab aliis Causis ita moventur, ut necessario determinentur ad unum oppositorum. Quæ tamen aliæ Causæ mutari poterant.

	} Actionis ipsius Causæ, } Rei ipsius causatæ.	} Cau-
3. Existen- tiæ, vel		

sa enim quæ contingenter & oppositè poterat agere, quando tamen uno

uno modo agit, non potest non sic agere. Similiter, qui Contingens erat fore, quando tamen fuit aut est, non potest non esse aut fuisse. Quia duo Contradictoria non possunt esse simul vera.

Sic de Necessitate. Contingentia est immutabilitas opposita Necessitati. Estque duplex:

1. In Universali, ipsa nempe Contingentia, quæ necessitatem quandam implicat: quoniam necesse est, ut detur Contingentia, cum rerum modus, atque Natura ita postulet, ut, aliæ res sint necessariae; aliæ Contingentes. Cujus rei fontes duo sunt.

1. Libertas Voluntatis Divinae, Angelicae, & Humanae.

2. Materiae Elementaris Natura mutabilis, & instabilis, atque ad varios motus formasque aptitudo & inclinatio.

2. In particulari respectu particularium omnium Causarum & Effectuum, inter quæ mutabilis & incerta est dependentia. Idque triplici

ratione, & respectu.

1. Potentiæ Libertatisque primi agentis, & primæ causæ, quæ cum sola sit natura immutabilis, potest pro libitu omnes Causarum secundarum vires & operationes mutare, ut vel non agant, vel alio modo operentur, quam quo per Naturam suam debuerunt. Et si enim ad certos effectus sint à Deo ordinatæ; tamen mutabiles sunt, & subjectæ divinæ Gubernationi operanti per eas, vel contra vel præter ordinem statutum. Adeoque nihil in Mundo tam certum est, quod Deus incertum reddere non possit; iis exceptis quæ implicant Contradictionem.

2. Propriæ Naturæ Causis secundis à Deo inditæ. Quando ex sua Natura contingenter operantur; neque ad unum magis quàm alium effectum determinantur; sed ad plures sunt indifferentes & æqualiter dispositæ. Ut [Flatus ventorum; Motus localis Animantium; Actio Voluntatis Humanæ.]

3. * Accidentes alicujus, quando Causam aliquam per se agentem,
Ef-

Effectus ex accidente aliquo contingenter sequitur, Ad quem sua vel intentione, vel Natura non erat ordinata. Ut fit in omnibus Causis accidentariis, sive Voluntariis, in quibus Fortuna est; sive naturalibus in quibus inest Casus. Ut [Qui excussa sagitta Corvum prætervolantem transfixerit. Concha ex ore Aquilæ ad fracturam dimissa, Poetæ in rupe sedenti cranium confregit. Item exempla Tegulæ, Securis, Inventionis Thesauri, & Tripodis à Piscatoribus & Fossoribus. In quibus & sexcentis similibus, connectio & ordo, qui est inter Causam apparentem, & Effectum, contingens plane est & mutabilis si propriam Naturam illius Causæ spectes, quæ ad unum alium effectum per se erat determinata, & non ad hunc, qui accidentaliter evenit, Ut Tegula ad descensum ordinata est, non ad cædem. Fossio ad commodum Vinearum, non repertionem Auri. Hoc tum respectu nostri sensus Judicii: tum respectu Naturæ Causæ manifestæ & apparentis, contingenter accidit, quamvis ra-

tionem alicujus causæ per se occultæ nobis que ignotæ, quæ Causis per accidens adjuncta est, iste eventus necessario sequebatur, neque aliter fieri poterat.

His præmissis de re summa, sic verisimiliter statui potest.

1. Effectum opus est Divinæ Providentiæ aliquid evenire, quocunque modo: sive contingenter, sive Necessario. Ideo enim evenit Necessario, quod Deus disposuerit necessario evenire: Ideoque Contingenter quod contingenter voluit accidere. Deus enim hanc Naturam & proprietates rebus indidit ut secundum hunc rerum modum à se constitutum conservatūque facit (vel mediate, vel immediate, ut Principium universale) ut Res utroque modo se habeant: atque ex Causis necessariis, necessarij ex Contingentibus, contingentes effectus producantur.

2. Aliud esse evenire Necessario, aliud Contingenter, aliud infallibiliter. Illa duo notant ordinem inter Causam & Effectum; hunc autem

tem

tem Communis est, quia tam Contingentia, quam Necessaria eveniunt infallibiliter : sed illa contingenter, hæc Necessario. Itaque notentur duæ Regulæ utilissimæ.

1^a. Effectus omnes denominantur necessarii, vel contingentes, non à Causa prima & remota, sed à Natura Causarum proximarum necessaria, vel contingente.

2^a. Necessitas Consequentia non tollit Contingentiam. Ideoque Effectus omnes, qui recte possunt dici Necessarii, vel potius infallibiles respectu Causæ primæ & Universalis (*viz.*) Decreti & Providentiæ Divinæ, respectu Causæ secundæ & proximæ, Contingentes merito habentur. Quare Providentia non tollit Libertatem Voluntatis Humanæ, quam nullo modo cogit.

3. Ex omnibus patet, Dei Providentiam versari circa Contingentia, & necessaria.

1. Conservando utrorumque Naturas & Existencias.

2. Gubernando efficaciter, vel permissive.

C 5

3. Dispo-

3. Disponendo denique in finem præstitutum.

5. Ultimo loco, de Bonis & Malis actionibus, disserere oportet. Quo modo circa illas Divinæ Providentiæ efficacia versetur. De Bonis nulla est Controversia: (has enim simpliciter vult.) Omnis difficultas circa malas habetur. Breviter rem perstringemus.

Malum duplex est:

1. Poenæ, ut omnis destructio, afflictio, & desertio Creaturæ rationalis; Quibus Deus punit peccata. Hoc Malum, etsi sit Creaturæ malum, tamen in se Bonum est Morale, quia est executio Legis, & declaratio Justitiæ. Quare Deus, Iudex Mundi, & vindex Justitiæ atque Gloriæ suæ, illud vult, efficit, determinat & ordinat, *Jer. 28. 8. Amos 3. 6. Isa. 45. 7.*

Culpæ, & est peccatum, quod duplicem rationem subit, Boni & Mali. Nam etsi detur summum Bonum, viz. Deus, non tamen summum Malum, quod cum aliquo Bono non fit conjunctum. Nam summum Malum omnem

omnem tollit Bonitatem, & Naturalem, & Moralem. Et sic penitus destruit subjectum, & tandem in purum Non Ens evadit. Itaque in peccato rectè distinguitur Ratio Boni, & Mali ratio.

Peccatum autem,

* 1. Malum est in se & per se quatenus est Pravitas, Defectus, & Deformitas, pugnans cum Dei Natura, Justitia, & Bonitate. Et hoc dicitur Formale peccati. Cujus respectu Deus simpliciter non vult, non efficit, non probat, non adjuvat Peccatum, *Psal. 5. 4.* [Tu non es Deus volens Iniquitatem;] Permittit autem, id est, non impedit quo minus fiat à Diabolo & Homine. Quæ Permissio, quatenus ipsum Formale peccati respicit, pura est Voluntatis remissio, & mera negatio omnis efficaciarum circa Peccatum. Quia, quatenus est Peccatum, & quia est peccatum, Deus illud nec vult, nec producit; quoniam voluntas summe bona, nec vult, nec producit nisi optimum. Quod si dicatur Malum, quatenus Malum, non potuisse
Esse;

Esse ; nisi Deus illud ita voluisset :
 Dicimus illud esse , velle Naturam
 Mali ; aliud velle Existentiam Mali.
 In illo enim Voluntas terminatur
 in ipsa Mali Malitia, sive in Malo, ut
 est in se Malum. Quod dici de Vo-
 luntate Divina sine Blasphemia
 non potest. In hoc autem ulterius
 tendit, & terminatur in Mali exi-
 stentia. Hæc enim res bona est. Bo-
 num enim est, ut, Malum existat :
 velle autem, ut Malum sit, illud
 non est velle Malum in se, sed pro-
 pter Eventum. De qua re infra.

* 2. Bonum est duplici respectu.

¶ 1. Subjecti, quia inest in Bono
 subjective, viz. in Natura, & in Mo-
 tu, Inclinatione, & Actione aliqua
 Naturali, quæ à Deo est, & hoc vo-
 catur Materiale Peccati. Has actio-
 nes, in quibus peccatum inest, Deus
 efficaciter vult, ciet atque regit. Ille
 enim conservat eam, quam dedit,
 Naturam, quæ Naturalium ; & Vo-
 luntatem, quæ Voluntariarum Acti-
 onum principium est, vi sua deter-
 minans Motus suos, & libere, ad
 actiones quasvis indeterminatas
 inclinans

inclinans. Deinde suscitatur Voluntas
 tē ut Rem Naturæ, principio com-
 muni : & actiones naturales & vo-
 luntarias movet principio singulari.
 Quare Una eademque Actio potest
 Bona simul Esse & Mala secundum
 Principiorum differentiam. Bonam
 secundum genus, quatenus à Deo
 & Natura communi est. Nam Deus
 & Natura per se nunquam non bo-
 nas actiones edunt : Mala autem se-
 cundum rationem particularem in
 Homine, qua corruptus est. Omnis
 enim actus vitiosus suscipit Neces-
 sitatē Vitii à *b* Causa proxima, quæ
 est Voluntas peccantis. Quæ pro-
 pter agnatam corruptionem, Homi-
 nem, & quæ hominis sunt, inficit ;
 & cum sit Actionum Principium in-
 ternum, corruptionis istius Vim ac
 vitiosam Qualitatem, actionibus in-
 fundit immediate. Principalitas,
 scilicet. Causalitatis omnis, in pec-
 cato, consistit penes Voluntate, quæ
 imperat actum. Hunc Dei circa
 Malas actiones Concursum, quam-
 plurima testantur Scripturæ loca, ut
 Gen. 45.8. [Non Vos misistis] sed
 Deus

b Ut in
 Catena,
 non
 alter
 quam
 proxi-
 mus an-
 nulus, in
 vitio, ac
 culpa
 est, quod
 Catena
 frangi-
 tur.

54. *De Providentia.*

Deus misit] *Deut.* 2. 30. [Deus induraverat spiritum Sihonis] *Psal.* 105. 25. [Deus mutavit animum Ægyptiorum, ut odio haberent Populum suum] Deus scilicet suum Opus Bonum in & cum malis Hominum operibus perficit, illis neque coactus ad Malum, neque de Bono cogitantibus. Est vero hic Concurfus, non nuda & otiosa speculatio: sed operans permissio (*i.e.*) quæ ita permittit, ut aliquid interim efficaciter & positive agat: quod fit tripliciter,

1. Subtrahendo Gratiam & Auxilium, cum Creatura in agendo deseritur, & sibi ipsa relinquitur. Ut in Adamo denegavit consilium efficax, quo vires Voluntatis ejus, quas sufficientes habuit, efficaciter Peccato resisterent. Ita quoque Lucem subtrahit, non illuminando Mentē agnitione Voluntatis suæ. Ut *Deut.* 29. 4. [Deus non dedit Cor ad intelligendum] &c. & non patfaciendo Voluntatem Creaturæ, qua illud Opus fieri velit. [Ut, *Rom.* 14. 22, 23. in illis qui comedunt dubitante

tante Conscientia.] Quando autem
auxilium hoc modo subtrahitur,
Creatura Necessario quidem, sed
tamen liberè peccat. Non potest non
labi, & errare: præpendet tamen
ad lapsum, & errorem sponte &
vitio proprio, non coactione & im-
pulsu Divinæ voluntatis. Ut enim
Sol causat Tenebras, non inficien-
do Aerem, sed occultando Lucem;
& baculus humi cadit, à manu non
impulsus, sed relictus; & regio ab
incolis deserta abundat feris, non
hominum culpa sed carentia; ita
Deus peccatorum author est, non
infundendo malitiam, & vitiosam
aliquam Qualitatem hominum cor-
dibus, aut voluntates eorum, inter-
nè & efficaciter flectendo, cogen-
dove ad Malum, sed eas in Actione
sua deferendo, & ad obedientiam
non flectendo, ut Deo sint confor-
mes; unde statim ipse propria spon-
te vergunt ad ruinam & Peccatum.
Deus scilicet multos erigit, nemi-
nem dejicit, & detrudit; multos
sanat, neminem vulnerat, à tenta-
tione multos liberat, ipse nemi-
nem

nem tentat, ipfimet nos derelictos seducimus, & corrumpimus. Denique, per ipsum quidem ftamus, fed ex nobis cadimus, & nofta culpa eo perintendente perimus. Cum enim is qui permittit inhibendi potestatem habeat fine ulla obligatione, & is, cui permittitur, agendi fine ulla coactione, actus utrobique est Voluntarius in priore absque Culpa, in posteriore absque excusatione.

2. Movendo & excitando, quoad Materiale Peccati. Deus enim ut Principium commune, Naturam & quæ secundum Naturam sunt Actiones, motusque conservat, & ciet, ut ante dictum est. Excitantur autem Motus, & inclinatione, ad peccandum: cum

1. Removentur Impedimenta, quæ obstaculo erant, quo in peccata libere prorumperetur.

2. Proponuntur Objecta in se vel bona, vel indifferentia; talia tamen, quibus innata impiorum Corruptio, exardescit magis. Ut sunt Legis & Evangelii prædicatio, præcepta

cepta, promissiones, minæ, adhortationes, cogitationes item mentibus inditæ, et similia (ut Divitiæ, quoque et Honores, &c.) quibus ut per antiperistasin calor; ita corruptio inflammata ferocior, et magis impotense vadit. Vid. Rom. 7. 8.

3. Determinando peccatum, dum Actionibus peccantium, modum præscribit, ne latius serpat, atque propagetur peccatum, magisque noceat, vel aliis, vel ipsi peccatori, quam Deo visum erit. *Psal. 79. 10.*
 [שארית חמת תחגן] *Pro. 16. 9.*

¶ 2. Finis, hujus respectu peccatum bonum est, quia est ad bonum reductive. Deus enim admiranda sua sapientia inde quod Bonum est elicit, atque ad id quod Bonum est ordinat. Peccatum quidem in se ἀταξία est, et mera confusio, neque ὀταξίαν ordinemque recipere potest; per accidens tamen ex infinita Dei sapientia ordinatissime disponitur, et præter Naturam suam peccantisque voluntatem in Bonum convertitur, atque deducitur. Exemplo potest esse Scelus Judæorum

dzorum in Domino crucifigendo :
 in quo maxima erit rerum omnium
 confusio si nostrum spectetur Judi-
 cium ; at Divina manus, & consili-
 um ista omnia prætiniverat , sapien-
 tissimoque ordine in finem longe
 præstantissimum disposuerat. In illa
 enim quam Humana corruptio re-
 bus attrahit confusione , optimus
 iustitiæ, & bonitatis ordo semper
 14.33. latet [1 Cor.14.33.] aliquando eti-
 am manifeste patet, Vult igitur De-
 us peccatum quoad finem & Even-
 tum ejus Bonum, ad quem illud or-
 dinat. Qui est.

1. Illustratio Iustitiæ suæ, in Poe-
 na & iusta peccatoris punitione,
 Cujus summas gradus est peccatū
 punire per peccatum. Sic Deus vo-
 luit indurationem Cordis Pharao-
 nis [Exod. 7.3.4] Sihonis. Deut. 2.
 30. Maledictionem Shemei 2 Sam.
 26. 10, 11. Mendacium Prophetarū
 Achabi. 1 Reg. 22. 23. Ita decepit
 Populum per pseudoprophetas. Jer.
 4. 10. Ipsosque pseudoprophetas E-
 zek. 14.9 Omnes denique veritatis
 osiores. 2 Thes. 2.11. Sic, Tradidit
 Gentiles

Gentiles cupiditatibus suis. *Rom.* 1. 24. & 28. Dedit Judæis spiritum forporis, oculos ut non cernant, &c. *Rom.* 11. 8. In quibus et consimilibus locis, Deus, ut & justissimus Judex præcedentia aliqua peccata per subsequencia punit, et tam subsequentium, quàm præcedentium debitis suppliciis viam munit, sicut ipsi loci indicant.

& Sic A.
reopagi-
fici Ci-
cutam
Benevo-
lam fon-
tibus &
damna-
tis biben-
dam da-
bant in
poenam
Malefi-

2. Castigatio / et Probatio. Sic per Pseudoprophetas tentat Deus Populum suum. *Deut.* 13. 3. et per hæreses explorat probros. 1 *Cor.* 11. 19 Et per peccata castigat suorum fiduciam nimiam, et superbiam, aliosque affectus malos, Ut in Petro. Piis enim etiam ipsorum peccata in Bonum cedunt. *Rom.* 8. 28.

1 Sic
Pharma-
copæus
Venenum
ita mi-
scet, &
ex arte
præpa-
rat; ut
salutare
inde fiat
humori-
bus puri-
gandis
medica-
mentum.
m Sic i-
dem An-

3. Declaratio in Misericordiæ in nobis asserendis à corruptione peccati per auxilium Gratiae, et liberandi à Reatu et Poena per merita sanguinis filii sui. *Rom.* 5. 20, 21.

4. Celebratio Gloriæ suæ in his omnibus.

tidotnm contra Veneni vim ministrat.

3. Hæste.

³
Species. 2. Haftenus de objecto & Gradibus Providentiæ ; restant tertio & ultimo loco Species illius, quæ triplici Distinctione comprehendi posse videntur.

1a. Providentia dividitur, in

1. Mediatam, cum Deus Creaturas per creaturas tanquam per Media & Instrumenta regit. Utitur enim Deus ministerio Causarum secundarum, tum Naturalium, tum Voluntarium, vel Hominum vel Angelorum, qui sunt excellentissima providentiæ in Mundo gubernando organa. Ut patet ex locis Scripturæ in quibus eorum ministerium depingitur ; tum generaliter. *Heb.* 1. 4, 14. *Psal.* 10. 20, 21. *Psal.* 204. 4. tum specialiter, circa Bonos, & Electos : *Psal.* 91. 11. circa malos, *Psal.* 35, 5. 1 *Reg.* 19. 35. *Isa.* 37. 36. De hac mediata Providentia tria notanda sunt.

1um. Deus utitur mediis non necessario propter Defectum Virtutis suæ ; sed ex libero Voluntatis suæ arbitrio, propter abundantiam Benignitatis suæ.

2um. Pro-

2um. Providentia non excludit, sed includit media, quibus neglectis nisi Deus se illis non usurum patefecerit, mala Conscientia illum tentabimus. Qui destinat ad finem, destinat ad Media.

3um. Deus malis instrumentis præter ipsorum intentionem bene uti potest. Ut Judæis fratribus Josephi.

2. Immediatam, cum Deus per se sine Creaturarum ministerio res conservat & gubernat. Sic Deus Causas rerum primas & universales immediate regit conservatque. Sic Apostoli vocati. *Gal. 1. 1.*

20 Providentia dividitur, in

1. Generalem quo Deus omnium rerum quas creavit, curam gerit. Ut in *Psal.* [Tu Domine servas Hominem & Bestias]

2. Specialem, per quam, inter Creaturas, præcipue Hominibus, inter homines præcipue Electis paternæ cura prospicit; Ut, 2 *Tim. 4. 9.* Et de hac Providentia intelligitur Locus, 1, *Cor. 9. 9.* [Num boves curæ sunt Deo?]

3a. Providentia dividitur, in

Ordina?

1. Ordinariam, cum Deus Mundum, Mundi res administret, secundum ordinem & Leges ab ipso latus in Creatione.

2. Extraordinariam, cum vel contra, vel præter ordinem illum constitutum operatur. Ut in evidendis Miraculis; de quibus postea plura fortasse dicemus.

FINIS.

